

UCHWAŁA Nr XLIII/355/10
RADY MIEJSKIEJ W WYRZYSKU
z dnia 21 maja 2010 roku

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu opieki nad zabytkami na lata 2010-2013”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271 i Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 80, poz. 717 i Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055 i Nr 116, poz. 1203, z 2005 r. Nr 172, poz. 1441 i Nr 175, poz. 1457, z 2006 r. Nr 17, poz. 128 i Nr 181, poz. 1337, z 2007 r. Nr 48, poz. 327, Nr 138, poz. 974 i Nr 173, poz. 1218 z 2008 r. Nr 180, poz. 1111 i Nr 223, poz. 1458 z 2009 r. Nr 52 poz. 420 i Nr 157, poz. 1241 oraz z 2010 r. Nr 28, poz. 142 i poz. 146) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 96, poz. 959 i Nr 238, poz. 2390 z 2006 r. Nr 50, poz. 362 i Nr 126, poz. 875 oraz z 2009 r. Nr 31, poz. 206 i Nr 97, poz. 804), po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu, Rada Miejska w Wyrzysku uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program opieki nad zabytkami na lata 2010-2013” stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Wyrzyska.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Załącznik
do Uchwały Nr XLIII/355/10
Rady Miejskiej w Wyrzysku
z dnia 21 maja 2010 roku
w sprawie przyjęcia
„Gminnego Programu opieki
nad zabytkami na lata
2010-2013”

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA I GMINY WYRZYSK NA LATA 2010-2013

1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

1.1 Podstawowym założeniem niniejszego programu jest ukierunkowanie działań samorządu mające na celu poprawę stanu zachowania i utrzymania środowiska kulturowego. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków

finansowych na opiekę nad zabytkami;

- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta.

Program opieki nad zabytkami już z samej definicji określonej w ustawie jest dokumentem wymagającym cyklicznej aktualizacji, przy czym program opracowywany jako pierwszy, na pierwsze cztery lata, wydaje się kluczowy dla dalszych programów w tym zakresie, opierając się na szerokim rozpoznaniu złożonej problematyki i wyznaczając priorytetowe kierunki, będące istotnym punktem odniesienia dla programów konstruowanych na następne kilkuletnie okresy. Modyfikacja programu w przyszłości powinna uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

1.2 Podstawy prawne opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami:

- 1) art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami).
„zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy.
W szczególności zadania własne obejmują sprawy:
kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.
- 2) ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami).
 - art. 4
„Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:
 - 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
 - 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
 - 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;

- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrole stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

- art. 18 i 19

zakładają obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju miasta, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w gminnym programie opieki nad zabytkami

- art. 20

studium i plany miejscowe wymagają odpowiednio zaopiniowania lub uzgodnienia przez wojewódzkiego konserwatora zabytków

- art. 22 ust. 4

„Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków”.

- art. 32 ust. 1 pkt 3 i ust. 2

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków

- art. 33 ust. 1 i ust. 2

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków

- art. 81

Organ stanowiący miasta lub powiatu ma prawo udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale

- art. 87

stanowi o konieczności sporządzania raz na 4 lata przez Burmistrza gminnego programu opieki nad zabytkami. Po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków rada

miejska przyjmuje ten program. Podjęta uchwała podlega opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym danego województwa. Z realizacji programu, co 2 lata burmistrz sporządza sprawozdanie, które przekazuje radzie miejskiej.

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.

§ 2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa:

2.1.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.

„Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020” jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjętym przez sejmik Województwa Wielkopolskiego dnia 19 grudnia 2005 roku.

Strategia określa uwarunkowania, cele, kierunki rozwoju województwa. Ustalenia zawarte w w/w dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę krajobrazu kulturowego. Głównym celem strategii jest poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców, co ma być realizowane przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych. Największe znaczenie dla dziedzictwa kulturowego ma cel strategiczny:

Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku, który osiągnięty będzie przez realizację celów operacyjnych, w tym celu operacyjnego:

Wzrost znaczenia i zachowania dziedzictwa kulturowego.

„dziedzictwo kulturowe w rozwoju Wielkopolski pełni kilka funkcji. Jest ono czynnikiem integracji społecznej, stanowi instrument promocji regionu oraz przyczynia się do rozwoju gospodarczego, gdyż może być bazą dla turystyki i usług kulturalnych. Szczególnie ważnym elementem tego dziedzictwa jest wielkopolska kultura przedsiębiorczości.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- 1) inwestycje w instytucje kultury,
- 2) ochronę dorobku kulturowego,
- 3) wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu,
- 4) promocje aktywności kulturalnej mieszkańców”.

2.1.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województw wielkopolskiego.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego został uchwalony przez

Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą Nr XLII/628/2001 w dniu 26.11.2001 r. Ustalenia planu muszą być uwzględnione w uchwalanych przez organy samorządu terytorialnego studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, z którymi z kolei musi być spójny każdy opracowany miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. W planie zapisane zostają wszystkie zadania rządowe i samorządu województwa służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych ze wskazaniem obszarów, na których przewiduje się realizację tych zadań. Województwo wielkopolskie posiada obszerny zasób cennych zabytków wpisanych do rejestru i ewidencji, obejmujący historycznie ukształtowanie zespoły urbanistyczne, obiekty architektury, stanowiska archeologiczne a także bogate dziedzictwo kultury niematerialnej (tradycje regionalne, działalność artystyczna, itp.). Stanowią one wartość, która podlega ochronie prawnej i dla której kierunki polityki przestrzennej w zakresie ochrony muszą być zapisane w dokumencie, jakim jest plan zagospodarowania przestrzennego województwa. Podstawowym celem planu jest harmonijny i zrównoważony rozwój obszaru całego województwa. Pojęcie „zrównoważony rozwój” łączy w sobie ład przestrzenny wyrażający się dążeniem do harmonijności, uporządkowania i proporcjonalności wszystkich elementów środowiska człowieka. Plan uznaje, że podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla przyszłych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa. Ochrona dziedzictwa kulturowego powinna być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. Ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej.

Plan podkreśla, że elementy naturalne i kulturowe w krajobrazie mogą pozytywnie stymulować inne dziedziny życia jednakże pod warunkiem m.in. właściwego wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego poprzez dostosowanie funkcji obiektów dla turystyki, przez dbałość o stan techniczny i estetykę zabytków i otoczenia.

Najważniejsze zadania w kreatywnym kształtowaniu przestrzeni kulturowej to:

- 1) wyodrębnienie w województwie obszarów kulturotwórczych, tzn. obszarów o wysokich walorach środowiskowych i kulturowych,
- 2) rewaloryzacja ośrodków o dużym znaczeniu kulturowym i historycznym,
- 3) wyprowadzenie ruchu tranzytowego poza zabytkowe układy urbanistyczne,
- 4) ochrona miejsc szczególnie cennych dla kultury narodowej związanych z początkami państwowości i chrześcijaństwa,
- 5) ochrona i zagospodarowanie pod kątem turystycznego wykorzystania miejsc dokumentujących sztukę romańską,

- 6) promowanie dzieł o najwyższym znaczeniu artystycznym generujących turystykę ponad lokalną,
- 7) dostosowanie zainwestowania terenu do obsługi miejsc kultu religijnego.

W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego przyjęto, że:

- ścisłej ochronie konserwatorskiej powinny podlegać tereny, na których zachowały się zespoły przestrzenne wpisane do rejestru zabytków. Celem takich działań jest zachowanie ich historycznego charakteru oraz zapewnienie ochrony i rewaloryzacji;
- należy chronić historyczne zespoły sakralne, pałacowo-parkowe, folwarki, zabytkowe budynki mieszkalne, gospodarcze, szkoły, wiatraki, młyny, gorzelnie i inne elementy, np: krzyże, kapliczki;
- chronić krajobraz, a w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i kulturowych wykluczyć realizacje obiektów, które charakterem kolidują z otoczeniem;
- wydobyć w układzie przestrzennym elementy ekspozycji, dolin, skarp, charakterystycznych form terenowych, grup zieleni, alei.

2.1.3. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym.

Wielkopolski wojewódzki program opieki nad zabytkami na lata 2008-2011 przyjęty został przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr XVIII/243/07 z dnia 17 grudnia 2007 roku. Sporządzony jest na okres 4 lat przez zarząd województwa. Przyjmowany do realizacji przez sejmik wojewódzki po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Co dwa lata zarząd województwa przedstawia sejmikowi województwa sprawozdanie z realizacji danego programu. Sprawozdanie to jest również Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowaniu aktualizacji i opracowaniu krajowego programu opieki nad zabytkami.

Program opieki nad zabytkami ma na celu, w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego łącznie z uwarunkowaniem ochrony przyrody równowagi ekologicznej,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych,

turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,

- określenie współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

2.1.4. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym. Dolina Noteci objęta prawną ochroną na podstawie rozporządzenia Nr 5/98 Wojewody Piłskiego z dnia 15 maja 1998 roku (Dz.Urząd. Woj. Piłskiego Nr 13, poz. 83) na dolinie rzeki Noteci ustanowiono obszar chronionego krajobrazu. Zarządzenie Wojewody Piłskiego przyjęte zostało jako obowiązujące w Wielkopolsce, na podstawie Obwieszczenia Wojewody Wielkopolskiego z dnia 24 marca 1999 r. w sprawie wykazu aktów prawa miejscowego obowiązujących na terenie województwa wielkopolskiego (Dz. Urząd. Woj. Wielkopolskiego Nr 14, poz. 246). Obecnie na podstawie przedstawionych dokumentów ogłoszono rozporządzenie nr 25/07 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 31 października 2007 r. w sprawie obszaru chronionego krajobrazu Dolina Noteci.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.

Gmina zajmuje południowo- wschodnią część powiatu, położona jest na północ od rzeki Noteci i ma charakter rolniczy. Miasto Wyrzysk utworzone ze wsi o charakterze osady targowej pomiędzy 1744 a 1773 rokiem. Ośrodkiem miasta jest prostokątny rynek, wydłużony na osi północ- południe, powstały być może w wyniku regulacji wiejskiego placu targowego. Z krótszych pierzei wytyczono ulice wybiegające w kierunku północnym i południowym. Kościół parafialny p.w. św. Marcina wzniesiony w 1859r., rozbudowany po 1945r. zajmuje pierzeję północną. Obszar miasta objęty jest ochroną konserwatorską i umieszczony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miasta Wyrzyska. Na terenie miasta znajdują się 2 obiekty wpisane do rejestru zabytków – dawna bóżnica przy ul. Pocztowej 3 powstała ok. 1860r. Obiekt od niedawna jest własnością prywatną i wymaga remontu, w szczególności więźby dachowej, pokrycia dachowego oraz naprawy zwieńczeń narożników i stolarek okiennych. Drugim zabytkiem jest zespół Kościoła parafialnego pw. Św. Marcina Bpa przy Placu Wojska Polskiego. Zespół kościelny usytuowany jest w centralnej części miasta w północnej pierzei rynku, na niewielkim wyniesieniu, od strony placu i ulicy otoczony murem, ceglano – kamiennym ogrodzeniem z ceglana bramą od

frontu. Za kościołem i plebanią znajduje się ogród. Poza obrębem działki od frontu plebani znajduje się przedogródek otoczony kutym XIX – wiecznym ogrodzeniem.

Na obszarze gminy znajduje się 6 zespołów ruralistycznych, w tym 3 ulicówki: Falmierowo XIVw., Kościerzyn XVw., Glesno – wieś istniejąca we wczesnym średniowieczu; Żuławka 1818-1819r. rzędówka bagienna, Gromadno XIIIw. wielodrożnica, Auguścín – resztówka powiększona o osadnictwo z lat 30-tych XXw. - poniatówki.

Do najbardziej interesujących obiektów w gminie należy zespół kościelny p.w. św. Jadwigi w Gleśnie. Obecny, neobarokowy kościół został wzniesiony w 1925r. według projektu Rogera Sławskiego, na wcześniej istniejącym cmentarzu przykościelnym, otoczonym murem z kaplicą Chłapowskich wzniesioną na początku XXw. Kościół po pracach remontowych i malowaniu elewacji, wykonanych w latach 1998-2000. W 2002r. ułożono chodnik procesyjny wokół kościoła.

W kościele p.w. św. Anny w Kosztowie, zbudowanym w 1888r. w stylu neogotyckim, przeprowadzono w latach 1997-98 remont więźby dachowej, założenie nowego pokrycia dachowego z blachy miedzianej, remont wieży, remont stropu w zakrystii. Obiekt utrzymywany jest w dobrym stanie.

Na terenie gminy znajdują się 4 zespoły pałacowo – parkowe wpisane do rejestru zabytków w Dąbkach, Gleśnie, Bagdadzie i Rzęszkowie. Dwa pierwsze obiekty utrzymywane są w dobrym i bardzo dobrym stanie. Podobnie w pałacu w Dąbkach, wzniesionym ok. 1872r. według projektu M. Cybulskiego wykonano w latach 2001-2002 remont kapitalny elewacji wraz z malowaniem. Także w dworze z 1 poł. XIXw. w Gleśnie w 2003r. wykonano remont i malowanie elewacji. Dawny dwór Chłapowskich w Bagdadzie zbudowany w 2 poł. XIXw. ma elewację wyremontowaną w 1996r., obecnie pilne jest wykonanie remontu dachu ze względu na złą jakość dachówki założonej w 1987r.

Parki znajdujące się wokół 3 wyżej wymienionych obiektów są na bieżąco porządkowane i prowadzone są w nich cięcia sanitarne. Ze względu na duże znaczenie historyczne i krajobrazowe parków w Gleśnie i Dąbkach w przyszłości konieczne będzie podjęcie na ich terenie prac rewaloryzacyjnych w celu przywrócenia ich dawnego układu kompozycyjnego.

Zespół pałacowo – parkowy w Rzęszkowie od niedawna jest własnością prywatną i przewidywany jest w nim remont. W parku w miarę potrzeb przeprowadza się cięcia sanitarne. W parkach w Falmierowie i Kosztowie wykonuje się prace porządkowe, pielęgnacyjne i cięcia sanitarne. Stan zachowania parku w Auguścínie, będącego własnością prywatną jest dostateczny.

ZASOBY ZABYTKÓW W GMINIE

TYP OBIEKTU	MUROWANY	DREWNIANY	W TYM WPISANY DO REJESTRU
1. UKŁADY URBANISTYCZNE ilość 1	x	x	
2. UKŁADY RURALISTYCZNE ilość 6	x	x	
3. ZABUDOWA MIESZKALNA	125	37	
4. OBIEKTY SAKRALNE			
a. kościoły romańskie			
b. kościoły gotyckie			
c. kościoły nowożytny XVI – XVIII w.			
d. kościoły XIX w. - 1945 r.	6		3
e. klasztory			
f. synagogi, bóżnice	1		1
g. kaplice, dzwonnice, bramy, ogrodzenia, inne	8	2	
5. BUDOWNICTWO OBRONNE			
a. zamki i ich relikty			
b. miejskie mury obronne			
c. fortyfikacje nowożytny i późniejsze			
6. OBIEKTY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ			
a. ratusze			
b. budynki adm. publ., sądy, banki, poczty	3		
c. szkoły	2		
d. leśniczówki i gajówki			
e. karczmy i zajazdy			
f. inne			
7. OBIEKTY PRZEMYSŁOWE I			

2. UKŁADY RURALISTYCZNE	x	x	
ilość 6			
GOSPODARCZE			
a. zakłady przemysłowe			
b. dworce kolejowe z zespołami bud.	1		
c. spichrze, magazyny, stodoły		2	
d. młyny	3		
e. gorzelnie i browary	1		
f. mleczarnie			
g. kuźnie	3		
h. wiatraki			
i. wieże ciśnień	1		
j. inne	2	2	
8. PAŁACE I DWORY	11		4
9. ZESPOŁY FOLWARCZNE	8		
a. stodoły	3		
b. spichrze			
c. obory	2		
d. stajnie	1		1
e. chlewnie			
f. owczarnie			
g. kuźnie			
h. wagi			
i. inne magazyny			
j. gorzelnie i browary	1		
k. inne	6		
10. PARKI	x	x	7
ilość 8			
a. altany, lodownie, inne elem. małej arch.			
b. bramy i ogrodzenia			
11. CMENTARZE			
ilość			
a. rzymsko – katolickie	x	x	
9			
b. ewangelickie	x	x	

e. chlewnie			
13			
c. prawosławne	x	x	
d. żydowskie	x	x	
1			
e. inne	x	x	
4			
12. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	ilość ogółem		w rejestrze zabytków
a. grodziska	3	x	3
b. osady	440	x	1
c. cmentarzyska	14	x	2
13. INNE			

Tabela nr 1. Raport o stanie zabytków w Mieście i Gminie Wyrzysk, Piła 2004 r.

§ 3.1 Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy (wpisane do rejestru zabytków)

Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru	Aktualny adres
Auguścín	Park dworski	A-389 z 2803. 1981 r.	Auguścín 42
Bagdad	Dwór wraz z parkiem	A-325 z 1981 r.	Bagdad 1
Bąkowo	Cmentarzysko kurhanowe	A-799 z 31.03.1998 r.	
Dąbki	Pałac, stajnia (rozebrana)	A-387 z 14.01.1981 r.	Dąbki 1
j.w.	Park pałacowy	A-401 z 07.05.1981 r.	j.w.
Falmierowo	Park dworski	A-314/77 z 19.08.1977r.	Falmierowo 1
Glesno	Kościół pw. św Jadwigi wraz z cmentarz, kaplicą Chłapowskich i ogrodzeniem	A-797 z 03.11.1997 r.	Glesno 5
j.w.	Dwór	A-382 z 30.12.1980 r.	Glesno 2
j.w.	Park dworski	A-400 z 07.05.1981 r.	j.w.
j.w.	Grodzisko wczesnośredniowieczne	A-/83/C z 19.06.1968 r.	Brak oznaczenia

Kosztowo	Kościół pw. św Anny	A-466 z 1962 r.	Kosztowo 23
j.w.	Park dworski	A-315/15/77 z 19.08.1977 r.	Kosztowo 86
Osiek Pracz	Cmentarzysko kultury wschodniopomorskiej	A-139/C z 15.03.1973r.	Brak oznaczenia
Rzęskowo	Park	A-798 z 15.12.1997r.	Rzęskowo 19
Rzęskowo	Pałac	A-525 z 27.08.1985 r.	Rzęskowo 19
Wyrzysk	Bożnica	A-761 z 30.12.1994r.	Wyrzysk ul. Pocztowa 16
j.w.	Zespół Kościoła parafialnego pw. św. Marcina Bpa wraz z cmentarzem przykościelnym, plebanią i ogrodem	653/Wlkp/A	Plac Wojska Polskiego
j.w.	Grodzisko wczesnośredniowieczne	A-/63/C z 16.12.1967r.	Brak oznaczenia
Bąkowo, Lipia Góra	Zespół stopnia wodnego „Krostkowo”	588/Wlkp/A z 15.01.2008r.	Bąkowo, Lipia Góra
Żuławka	Osada wielokulturowa	A-770 z 30.11.1995r.	Brak oznaczenia
Gromadno	Grodzisko wczesnośredniowieczne	A-64/3 z 16.12.1967r.	Brak oznaczenia

Tabela nr 2. Wykaz obiektów zabytkowych

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości wskazanych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków (obiekty podkreślone wpisane do rejestru zabytków wyszczególnione w punkcie 3.1.)

1) Miasto Wyrzysk

a) założenia dworsko – folwarczne

- dwór, ob. Dom Kultury, ul. Kościuszki 15, murowany, 1 połowa XIX w.,
- dom oficjalistów, ob. dom, ul. Kościuszki 16, murowany, ok. połowy XIX w.,
- czworak, ob. dom nr 14, murowany, ok. połowy XIX w.,
- budynki gospodarcze, murowane, ok. połowy XIX w.,

- transformator, murowany, ok. połowy XIX w.,
 - kuźnia, ob. budynek gospodarczy, ul. Bydgoska 42, murowany, ok. połowy XIX w.,
 - dom robotników folwarcznych, ul. Rzeczna 1, murowany, ok. połowy XIX w.,
 - dom robotników folwarcznych, ul. Rzeczna 3 murowany, ok. połowy XIX w.,
 - dom robotników folwarcznych, ul. Rzeczna 5 murowany, ok. połowy XIX w.,
 - dom robotników folwarcznych, ul. Rzeczna 10 murowany, ok. połowy XIX w.,
 - budynek gospodarczy – chlewik, murowany., ok. połowy XIX w.,
- b) poczta, ul. Pocztowa 7, murowana, koniec XIX w.,
- c) starostwo, ul. Bydgoska 29, murowane , koniec XIX w.,
- d) sąd, ul. Bydgoska 24, murowany, początek XX w.,
- e) zespół browaru, ul. Bydgoska, murowany, 2 połowa. XIX w.,
- f) park, XIX.
- g) cmentarze:
- miejsce po cmentarzu żydowskim, k. XVIII w.,
 - cmentarz ewangelicko - augsburski., nieczynny, połowa. XIX w.,
 - cmentarz wojenny, zamknięty, ul. Podgórna, 1946 r.,
 - cmentarz katolicki, parafialny, czynny, ul. Podgórna, 1922 r.,
 - cmentarz katolicki, parafialny, czynny, ul. Podgórna połowa XIX w.,
- h) zabudowa przy ul. Bydgoskiej:
- dom nr 3, murowano – szachulcowy, początek XX w.,
 - dom nr 7, murowano – szachulcowy, początek XX w.,
 - dom nr 11, murowano - drewniany, ok.1920 r.,
 - dom nr 13, murowano - drewniany, ok1912 r.,
 - dom nr 17, murowany, początek .XX w.,
 - dom nr 19, murowany ,początek XX w.,
 - dom nr 25, murowany, początek XX w.,
 - dom nr 26, murowany , początek XX w.,
 - dom nr 34, murowany, koniec. XIX w., PZU.,
 - dom nr 36, pastorówka, murowany, 1 ćw. XX w.,
 - dom nr 58, murowany, 1 ćw. XX w.,
- i) zabudowa przy ul. Gołębiej:
- dom nr 2, murowany, 4 ćw. XIX w.,
 - dom nr 4, murowany, 4 ćw. XIX w.,
- j) zabudowa przy ul. Podgórnjej:

- dom nr 4, murowano - szachulcowy., początek XX w.,
- k) zabudowa przy ul. Parkowej:
- dom , murowany, 2 połowa XIX w.,
 - dom nr 4, murowany, początek XX w.,
- l) zabudowa przy ul. Pocztowej:
- dom nr 1, murowany, 4 ćw. XIX w.,
 - dom nr 2, murowany, ok. 1880 r.,
 - dom nr 3 i 5, murowany, 4 ćw. XIX w.,
 - dom nr 8, murowany, 1 ćw. XIX w.,
 - dom nr 10, murowany, koniec XIX w.,
 - budynek gospodarczy nr 10 a, szachulcowy, początek XX w.,
 - dom nr 14, początek XX w.,
 - dom nr 17, murowany, początek XX w.,
 - bożnica, ul. Pocztowa 6, murowana, ok. 1860 r.,
- ł) zabudowa przy ul. Staszica:
- młyn w zagrodzie młynarskiej, nr 8; młyn zbożowy, murowano- szachulcowy, 1827 r.,
budynek mieszkalny właściciela, murowano – szachulcowy ,1827 r.,
 - dom nr 2, murowany, 1 ćw. XX w.,
 - dom nr 3, murowany, 1 ćw. XX w.,
 - dom nr 4, murowany, 1913 r.,
 - dom nr 9, murowany, połowa XIX w.,
 - dom nr 16, murowany, początek XX w.,
 - dom nr 18, murowany, XX w.,
- m) zabudowa przy ul. 22 –go Stycznia:
- dom nr 8, murowany, 4 ćw. XIX w.,
 - dom nr 11, murowany, k. XIX w.,
 - dom nr 12, murowany, 4 ćw. XIX w.,
 - dom nr 13, murowany, 4 cw. XIX w.,
 - dom nr 17, murowany, 4 ćw. XIX w.,
 - dom nr 18, murowany, połowa XIX w.,
 - dom nr 24, murowany, 4 ćw. XIX w.,
 - dom nr 26, murowany, 4 ćw. XIX w.,
 - dom nr 27, murowany, 4 ćw. XIX w.,
 - dom nr 28, murowany, 2 połowa. XIX w.,

- dom nr 49, murowany 4 ćw. XIX w.,
- dom nr 52, murowany, początek XX w.,
- dom nr 54, murowany, 2 połowa. XIX w.,
- dom nr 58, murowany, 1 ćw. XX w.,

n) zabudowa przy ul. Plac Wojska Polskiego:

- dom nr 2, murowany, 4 ćw. XIX w.,
- dom nr 6, murowany, 4 ćw. XIX w.,
- dom nr 7, murowany, 4 ćw. XIX w.,
- zespół kościoła parafialnego pw. Św. Marcina Bp (kościół z cmentarzem przykościelnym, plebania z ogrodem), datowane: murowany, kościół 1858-1861 r., rozbudowa po 1948 r., plebania 1844 r.
- dom nr 11, murowany, 1 ćw., XX w.,
- dom nr 14, murowany, 1 ćw. XX w.,
- dom nr 15, murowany, 1 ćw. XX w.

2) Osiek n/Not.

a) kościół:

- kościół paraf. p. w. św. Józefa, murowany, 1938 r.,
- krzyż z figurą Chrystusa, koniec XIX w.,

b) zabudowania terenów zamkniętych (PKP):

- dworzec PKP, murowany, 2 poł. XIX w.,
- wieża ciśnień PKP, murowany, 2 poł. XIX w.,

c) cmentarze:

- cmentarz katolicki, czynny, 1920 r.
- cmentarz epidemiczny, zlikwidowany, połowa XIX w.,
- cmentarz ewang. – augsb., nieczynny, połowa XIX w.

d) zabudowa przy ul. Bohaterów:

- dom nr 1, murowany, 2 ćw. XX w.,

- dom nr 4, murowany, 2 połowa. XIX w.,
- dom nr 26, murowany, XIX/XX w.,
- dom nr 27, murowany, XIX/XX w.,
- dom nr 28, Przedszkole, mur., 1ata 20 – te XX w.,
- e) zabudowa przy ul. Dworcowej:
 - dom nr 4, murowany, 1 ćw. XX w.,
 - dom nr 5, murowany, 1 ćw. XXw.,
 - dom nr 26, murowany, początek XXw.,
 - dom nr 27, murowany, początek XX w.,
 - dom nr 28, murowany, początek XX w.,
 - dom nr 29, murowany, początek XX w.,
 - dom nr 38, murowany, XIX/XX w.,

f) zabudowa przy ul. Głównej:

- dom nr 1, murowany, początek XX w.,
- dom nr 2, murowany, 1 połowa XIX w.,
- dom nr 3, murowany, 1 połowa XIX w.,
- dom nr 4, murowany, 1900 r.,
- dom nr 5, murowany, 2 połowa XIX w.,
- dom nr 6, murowany, 1 połowa XIX w.,
- dom nr 9, murowany, XIX/XX w.,
- dom nr 12, murowany, XIX/XX w.,
- dom nr 15, murowany, 1 ćw. XXw.,
- dom nr 16, murowany, 1926 r.,

- dom nr 19, murowany, 1905 r.,
- dom nr 20, murowany, po 1905 r.,
- dom nr 44, murowany, 1/2 ćw. XX w.,
- dom nr 53, murowany, 1910 r.,
- dom nr 54, murowany, 1 połowa XIX w.,
- dom nr 55, murowany, 1905-1908 r.,
- dom nr 56, murowany, początek XX w.,
- dom nr 57, murowany, 1 ćw. XXw.,
- dom nr 58, szkoła, murowany, ok. 1912 r.,
- dom nr 59, murowany, ok. 1929 r.,
- dom nr 60, murowany, po 1900 r.,
- dom nr 65, murowany, koniec . XIX w.,
- dom nr 66, murowany, ½ połowy XIX w.,
- dom nr 67, murowany, początek XX w.,
- dom nr 68, murowany, 2 połowa XIX w.,

g) zabudowa przy ul. Kwiatowej:

- dom nr 7, mur., początek XX w.,

h) zabudowa przy ul. Lipowej:

- dom nr 3, murowany, 1910.,
- dom nr 7, murowany, 1 ćw. XX w.,
- dom nr 12, murowany, 1 ćw. XXw.,
- dom nr 13, początek XX w.,
- dom nr 21, murowano - szachulcowy 1903 r.,

- dom nr 22, murowany, początek XX w.,
- dom nr 24, murowany, 1939.,
- dom nr 26, początek końca. XIX w.,

i) zabudowa przy ul. Przemysłowej:

- dom nr 2/3, murowany, 2 połowa XIX w.,
- dom nr 24, murowany, 1 połowa XIX w.,

j) zabudowa przy ul. Przecznej:

- dom nr 1, murowany, 1 ćw. XX w.,

k) zabudowa przy ul. Sportowej:

- dom nr 1, murowany, ½ ćw. XX w.,

l) zabudowa przy ul. Wąskiej:

- dom nr 2, murowany, 2 połowa XIX w.,
- dom nr 7, murowany, 1 ćw. XX w. ,

3) Osiek-Pracz:

a) zespół folwarczny

- dom administratora, murowany, koniec XIX w.,
- dom mieszkalny Nr 1, murowany, 1902.,
- dom mieszkalny Nr 6, murowany, początek XX w.,
- dom mieszkalny Nr7, murowany, początek XX w.,
- stajnia z magazynem, obecnie budynek gospodarczy, murowany, koniec. XIX w.,
- stodoła murowana / szach., koniec. XIX w.,
- budynek gospodarczy, obecnie dom mieszkalny z obora, murowaną, koniec XIX w.,
- magazyn, obecnie dom mieszkalny, murowany, koniec XIX w.,
- stajnia, obecnie budynek gospodarczy, murowany, koniec XIX w.,

b) dom nr 3, murowany, początek XX w.,

- c) dom nr 8, murowano - drewniany, lata 30-te XX w.,
- d) dom nr 13, mur., ½ połowy XIX w.
- e) cmentarzysko kultury wschodnioeuropejskiej.

4) Auguścin:

a) zespół dworsko – parkowy

- dwór, obora, szkoła, mur – 2 połowa XIX w.
- park – koniec XIX w.

b) Kuźnia, murowana/ drewniana, początek XX w.

5) Marynka:

a) dwór murowany, koniec XIX w.

6) Bagdad:

a) zespół dworsko – parkowo – folwarczny:

- dwór, murowany, 3 ćw. XIX w.,
- park, początek XIX w.,
- stodoła, murowana, 4 ćw. XIX w.,
- transformator, murowany, 4 ćw. XIX w.,
- stajnia z siczarnią, murowana, 4 ćw. XIX w.,
- obora, murowana, 4 ćw. XIX w.,
- budynek gospodarczy, murowany, 4 ćw. XIX w.,
- domy mieszkalne, murowane, 4 ćw. XIX w.,

7) Bąkowo:

a) dom nr 9, murowany, początek XX w,

b) dom nr 11, szach, 2 połowa XIX w.,

c) dom nr 21, murowano – szachulcowy, 2 połowa XIX w., przebudowany

d) dom nr 30, szach, 2 połowa XIX w.,

e) dom nr 45, murowany, początek XX w.,

f) figurka Matki Bożej z Dzieciątkiem, piaskowiec, 1 ćw. XX w.,

- g) krzyż przydrożny, drewno, 4 ćw. XIX w.,
- h) cmentarzisko kurhanowe wczesnośredniowieczne
- i) cmentarz ewangelicko – augsburski, nieczynny, połowa XIX w.,
- j) Zespół stopnia wodnego „Krostkowo nr 11” na rzece Noteć w skład którego wchodzi: śluza skarpowa i jaz kozowo – iglicowy w miejscowości Bąkowo gm. Wyrzysk i Lipia Góra gm. Szamocin

8) Bielawy Nowe

a) zespół folwarczny

- dom rządcy, murowany, 2 połowa XIX w.,
- oficyna, murowany, 2 połowa XIX w.,
- paszarnia, murowana, 2 połowa XIX w.,
- obora, murowana, 2 połowa XIX w.,

9) Dąbki:

a) zespół pałacowo- parkowy

- pałac, murowany 1872 r.
- park, początek XIX w.,
- dom mieszkalny administratora, murowany, ok. Poł. XIX w.,
- obora z magazynem, murowana, 4 ćw. XIX w.,
- stajnia z magazynem, murowana, pocz. XX w.,
- domy mieszkalne, murowane, 4ćw. XIX w.,

b) miejsce po cmentarzu ewangelickim, połowa XIX w.,

10) Dobrzyniewo:

a) zespół dworsko – folwarczny:

- dwór, murowany, początek XX w.,
- dom administratora, murowany, koniec XIX w.,

- gorzelnia, murowana, koniec XIX w.,
- wozownia, murowana, koniec XIX w.,
- kuźnia ze stelmacharnią, murowana, koniec XIX w.,
- budynek gospodarczy, murowany, koniec XIX w.,
- transformator, murowany, koniec XIX.,
- domy mieszkalne, murowane, koniec XIX w.,
- rządcówka, murowana, koniec XIX w.,

b) figurka przydrożna św. Wawrzyńca, połowa XIX w.,

11) Falmierowo:

a) zespół pałacowo- parkowo-folwarczny

- pałac, obecnie Dom Pomocy Społecznej, murowany, 2 połowa XIX w.,
- park, połowa XIX w.,
- gorzelnia, murowana, ok.1864 r.,
- dom mieszkalny rządcy, murowany, koniec XIX w.,
- rządcówka, murowana, 2 połowa XIX w.,
- budynek gospodarczy, murowany, 2 połowa XIX w.,
- transformator, murowany, 2 połowa XIX w.,
- domy mieszkalne, murowane, 2 połowa XIX w.,

b) figurka przydrożna św. Jana Nepomucena, koniec XVIII w.,

c) cmentarz ewangelicko – augsburski, nieczynny, połowa XIX w.,

d) dom nr 4, murowano – szachulcowy, 4 ćw. XIX w.,

e) dom nr 38, murowany, I ćw. XX w.,

12) Glesno:

a) kościół parafialny pw. Św. Jadwigi, murowany 1924 r.,

b) zespół dworsko – parkowo – folwarczny:

- dwór, murowany, XVIII/IXIX w.,
- park, początek XIX w.,
- kuźnia, murowana, koniec XIX w.,
- magazyn ze stajnią, murowany, połowa XIX w.,
- obora, murowana, połowa XIX w.,
- stodoła, murowana, połowa XIX w.,
- magazyn, murowany, połowa XIX w.,
- stodoła, murowana, połowa XIX w.,
- stajnia, murowana, połowa XIX w.,
- owczarnia, murowana, połowa XIX w.,
- stajnia, murowana, połowa XIX w.,
- domy mieszkalne, murowane, połowa XIX w.,
- transformator, murowany, połowa XIX w.,

c) dom nr 5, plebania, murowana, koniec XIX w.,

d) cmentarz katolicki, przykościelny, nieczynny, 1924 r.,

e) cmentarz katolicki, czynny, połowa XIX w.,

f) grodzisko wczesnośredniowieczne – stan 1

13) Gromadno:

a) kościół parafialny pw. Św. Jakuba, murowany 1873 r.

b) brama – dzwonnica, murowana, 1859 r.,

c) plebania, nr 46, murowana, koniec XIX w.

d) szkoła, murowana, początek XX w.,

e) dom nr 6, murowany, początek XX w.,

f) dom nr 7, murowany, początek XX w.,

- g) dom nr 14, murowany, 1 ćw. XX w.,
- h) dom nr 16, murowany, 1 ćw. XX w.,
- i) dom nr 37, murowany 1927 r.,
- j) dom nr 39, murowany lata 20-te XX w.,
- k) dom nr 43, murowany, lata 20-te XX w.,
- l) dom nr 44, murowany, początek XX w.,
- ł) cmentarz katolicki, przykościelny, nieczynny, 1873 r.,
- m) cmentarz katolicki, czynny, początek XX w.,
- n) grodzisko wczesnośredniowieczne – stan 1

14) Klawek:

a) zespół młyna wodnego

- młyn wodny, murowano – drewniany, początek XX w.,
- dom młynarza, murowany, 1920 r.,
- budynek gospodarczy, murowany, 4 ćw. XIX w.,

15) Kosztowo:

a) zespół kościoła parafialnego pw. Św. Anny

b) zespół dworsko – parkowo – folwarczny:

- dwór, obecnie szkoła, murowany, 2 połowa XIX w.,
- park, XIX w.,
- dom mieszkalny administratora Nr 2, murowany, początek XX w.,
- stodoła, obecnie magazyn, drewniany, koniec XIX w.,
- stodoła, murowana, 2 połowa XIX w.,
- magazyn / dom mieszkalny, murowany, 2 połowa XIX w.,
- owczarnia, murowana, 2 połowa XIX w.,

- budynek gospodarczy, murowany, 2 połowa XIX w.,
- transformator, murowany, 2 połowa XIX w.,
- domy mieszkalne, murowane 2 połowa XIX w.,

c) dom nr 12, murowany, 1 ćw. XX w.,

d) cmentarz katolicki, czynny, połowa XIX w.,

e) cmentarz ewangelicko – augsburski, nieczynny, początek XX w.,

f) cmentarz katolicki, przykościelny, nieczynny, 1733 r.,

16) Konstantynowo:

a) dom nr 4, murowany, początek XX w.,

b) dom nr 7, murowany, 1 ćw. XX w.,

c) dom nr 15, murowano – szachulcowy, początek XX w.,

d) budynek gospodarczy nr 15, murowany, 1914 r.,

e) cmentarz epidemiczny, nieczynny, połowa XIX w.,

17) Komorowo:

a) dwór murowany, połowa XIX w.,

18) Kościerzyn Wielki

a) zespół dworsko – parkowy

- dwór, murowany, 1 ćw. XX w.,
- park XIX/XX w.,
- kuźnia, murowano – kamienna, początek XX w.,

b) szkoła nr 43, murowana, 1 ćw. XIX w.,

c) cmentarz ewangelicko – augsburski, nieczynny, połowa XIX w.

19) Młotkówko

- a) dom, murowano-szachulcowy, 2 połowa XIX w.,
- b) cmentarz ewangelicko – augsburski, nieczynny, ok. 1880 r.,

20) Polanowo:

- a) dom nr 4, murowany, 1 ćw. XX w.,
- b) dom nr 8, murowano – szachulcowy, połowa XIX w.,
- c) dom nr 11, murowano – szachulcowy, połowa XIX w.,
- d) dom nr 14, murowany, koniec XIX w.,
- e) dom nr 20, murowany, 1904 r.,
- f) dom nr 23, murowano – szachulcowy, połowa XIX w., g) dom nr 37, murowany, 1 ćw. XX w.,
- h) cmentarz ewangelicko – augsburski, nieczynny, połowa XIX w.,
- i) miejsce po cmentarzu ewangelickim, połowa XIX w.

21) Polinowo

- a) dom nr 3, poniatówka, drewno, około 1936 r.,
- b) dom nr 6, poniatówka, drewno, około 1936 r.,
- c) dom nr 11, poniatówka, drewno, około 1936 r.,
- d) dom nr 14, poniatówka, drewno, około 1936 r.,
- e) dom nr 15, poniatówka, drewno, około 1936 r., f) figura przydrożna, drewno, XIX w.

22) Rzęskowo

- a) zespół pałacowo-parkowy
 - pałac murowany, połowa XIX w.,
 - park XIX w.,
- b) cmentarz epidemiczny, nieczynny, 1912 r.,
- c) figura Matki Bożej z Dzieciątkiem, piaskowiec, około XIX w.

23) Ruda

- a) szkoła , budynek nr 4, murowany, 1 ćw. XX w.,
- b) młyn, obecnie magazyn, murowany, 1934 r.,
- c) gorzelnia, murowana, 1928 r.,

24) Wyrzysk Skarbowy

- a) dom nr 18, murowany, koniec XIX w.,

25) Wyciąg

- a) dom nr 2, drewniany, połowa XIX w.,
- b) dom nr 4, drewniany, połowa XIX w.,
- c) dom nr 6, murowany, początek XX w.,

26) Żelazno

- a) kościół parafialny pw. Najdroższej krwi Pana Jezusa, murowany, 1906 r.,
- b) zespół folwarczny:
 - dom administratora, murowany, 2 połowa XIX w.,
 - transformator, murowany, 2 połowa XIX w.,
 - stajnia ze stelmacharnią, murowana, 2 połowa XIX w.,
 - kuźnia, murowana, 2 połowa XIX w.,
 - stajnia, murowana, 2 połowa XIX w.,
 - magazyn na narzędzia, murowany, 2 połowa XIX w.,
 - wozownia, murowana, 2 połowa XIX w.,
 - wielofunkcyjny budynek gospodarczy, murowany, 2 połowa XIX w.,
 - stodoła, murowana, 2 połowa XIX w.,
 - budynek gospodarczy, murowany, 2 połowa XIX w.,

- magazyn zbożowy, murowany, 2 połowa XIX w.,
- wielofunkcyjny budynek gospodarczy, murowany, 2 połowa XIX w.,
- domy mieszkalne, murowane, 2 połowa XIX w.,
- stajnia, obecnie obora, Nr 5, murowana, 1869 r.,

27) Żuławka

a) dom nr 2, szachulcowy, połowa XIX w.,

b) dom nr 4, szachulcowy, 1876 r.,

c) dom nr 5, szachulcowy, XIX, XX w.,

d) zagroda nr 12

- chałupa, szachulcowa, 1848 r.,

- chlew, szachulcowy, 1848 r.,

e) chałupa nr 14, szachulcowa, 1850 r.,

f) zagroda nr 15

- chałupa, szachulcowa, 2 połowa XIX w.,

- stodoła, szachulcowa, 2 połowa XIX w.,

g) chałupa nr 17 murowana, około 1930 r.,

h) zagroda nr 23

- chałupa, zręb., połowa XIX w.,

- stodoła, szachulcowa, 2 połowa XIX w.,

i) dom nr 29, murowany, po 1930 r.,

j) chałupa nr 32, zręb., połowa XIX w.,

k) chałupa nr 34, zręb., połowa XIX w.,

l) zagroda nr 37

- chałupa szachulcowa, XIX/XX w.,

- chlew, szachulcowy, XIX/XX w.,

- ł) chałupa nr 38, zręb., około połowy XIX w.,
- m) zagroda nr 39, zręb., połowa XIX w.,
- n) zagroda nr 40, sumik-łątka, połowa XIX w.,
- o) chałupa nr 42, szachulcowa, początek XX w., p) zagroda nr 43, zręb., 1 połowa XIX w.,
- r) osada wielokulturowa – stan. 1
- s) cmentarz ewangelicko – augsburski, nieczynny, połowa XIX w., t) cmentarz ewangelicko – augsburski, nieczynny, początek XX w., u) dom nr 52, szachulcowy, połowa XIX w.

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy (wpisane do rejestru zabytków – wykaz zespołów zabytków ruchomych).

W gminie Wyrzysk mamy 3 zespoły zabytków ruchomych wpisane do rejestru zabytków. Dwa z nich to wyposażenie kościołów w Kosztowie i Wyrzysku, trzeci to wyposażenie dworu w Bagdadzie. Składają się na nie dwa piece z XIX/XX w. i żeliwna, kręcona klatka schodowa wpisane do rejestru zabytków decyzją z dnia 25.02.1991r.

W 1981r. Wykonano konserwację drugiego pieca z motywami myśliwskimi. Na wyposażenie kościoła p.w. św. Anny w Kosztowie składają się: ołtarz główny, ambona, chrzcielnica, prospekt organowy, konfesjonał, wyroby metalowe wpisane do rejestru zabytków pod numerem B-559 – 572 i B – 586 – 590 decyzją z dnia 28.11.1979 r. W 2008r. przeprowadzono konserwację ołtarza głównego. Sfinansowanie z budżetu Wielkopolskiego Wojewódzkiego konserwatora Zabytków. W roku 2009 wykonano prace konserwatorskie przy ambonie także dofinansowanie z w\w środków. Stan wyposażenia jest zróżnicowany. Wyposażenie kościoła parafialnego p. w. św. Marcina w Wyrzysku wpisane do rejestru zabytków ruchomych pod numerem B – 573 – 585 decyzją z dnia 29.11.1979r. W jego skład wchodzi m.in.: ołtarz główny, dwa ołtarze boczne, świeczniki, krucyfiks i dzwonki. W latach 2005 -2006 przeprowadzono konserwację ołtarza głównego i bocznych, dofinansowanych z budżetu Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Na terenie gminy Wyrzysk oprócz zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków znajdują się również obiekty ujęte w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Są to dwa zespoły wyposażenia kościołów parafialnych : św. Jakuba w Gramadnie oraz św. Jadwigi w Gleśnie, pojedyncze obiekty w kościołach parafialnych: p.w. Przenajdroższej Krwi Jezusa Chrystusa w Żelaźnie i p.w. św. Józefa w

Osieku, których stan zachowania można określić jako dostateczny, a także obiekty w budynkach sądu w Wyrzysku oraz w pałacu w Falmierowie, których stan zachowania określić można jako dobry.

3.4. Krajobraz kulturowy.

Na terenie gminy nie utworzono parków kulturowych i w najbliższych latach nie planuje się ich utworzenia.

3.5. Zabytki archeologiczne.

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy.

MIEJSCOWOŚĆ	OBSZAR AZP	OBIEKT
Bąkowo, stan. 1	37-31/1	cmentarzysko kurhanowe pochodzące z okresu wczesnego średniowiecza, cmentarzysko liczy ok. 30 kurhanów, zajmujących obszar 5,75 ha
Glesno, stan. 1	36-31/62	Grodzisko wczesnośredniowieczne , zlokalizowane na półwyspie, położonym na wschód od zabudowań wsi, w południowo-zachodniej części jeziora Gleśnieńskiego. Opis: palczasty półwysep dł. 200m i szer. od 150 (płd zach) do 50 m (pół .wsch.). W części południowo-zachodniej ślady fosy. Wysokość od powierzchni lustra wody 1,5m.
Gromadno, stan. 1	35-30/100	Grodzisko wczesnośredniowieczne położone na półwyspie, po południowo-wschodniej stronie wsi Gromadno, na jeziorze Falmierowskim. Nazwa miejscowa „Wyspa” . Grodzisko w kształcie bardzo spłaszczonego stożka. Silna niwelacja półwyspu spowodowana długotrwałą uprawą rolną i sadowniczą uniemożliwia rekonstrukcję pierwotnego kształtu. Wymiary: dł. półwyspu ok 260m, wysokość od poziomu jeziora – 6m (VII-IX

MIEJSCOWOŚĆ	OBSZAR AZP	OBIEKT
		w.)
Osiek, stan. 1	37-31/79	Cmentarzysko kultury wschodniopomorskiej
Wyrzysk, stan. 1	37-31/27	Grodzisko wczesnośredniowieczne, położone w zakolu rzeki Łobżonki, na południowo-wschodnim skraju miasta. Nazwa miejscowa „Czubatka”. Grodzisko wyżynne, majdan grodziska wydłużony. Wysokość powierzchni majdanu od podstawy grodziska – 23m, wysokość stożka od powierzchni majdanu - 5m, szerokość majdanu – 24m. Stan zachowania: porośnięty krzakami i drzewami owocowymi. Przy krawędziach majdanu – drogi spacerowe.
Żuławka Mała, stan. 1	37-31/80	Osada – pozostałości drewnianych konstrukcji przepławowych z ośmiu faz osadniczych od neolitu po epokę brązu, położona jest w obrębie terasy dennej doliny Noteci.

Tabela nr 3. Raport o stanie zabytków w Mieście i Gminie Wyrzysk., Piła 2004.

Na terenie gminy Wyrzysk znajduje się 6 stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków – grodziska wczesnośredniowieczne w Gleśnie, Gromadnie i Wyrzysku oraz cmentarzysko kurhanowe w Bąkowie, cmentarzysko ciałopalne w Osieku oraz osada wielokulturowa w Żuławce Małej:

a) stan zachowania dobry, nie wymagający żadnych zabiegów konserwatorskich

- do grupy tej zaliczono grodziska w Gleśnie, Gromadnie i Wyrzysku oraz cmentarzysko kurhanowe w Bąkowie – dobrze zachowane, położone w lasach lub funkcjonujące jako nieużytki

b) wymaga zmiany zagospodarowania terenu

- osada wielokulturowa w Żuławce – zagrożenie orką

Zagrożeniem dla wszystkich cmentarzysk kurhanowych i grodzisk są nielegalne poszukiwania z wykrywaczami metalu. Niesie to za sobą konieczność corocznej inspekcji terenowej na tych stanowiskach.

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej

Na terenie gminy Wyrzysk zlokalizowane zostały trzy stanowiska o własnej formie krajobrazowej są to grodziska wczesnośredniowieczne położone w miejscowości Glesno, Gromadno i Wyrzysk. Zostały one opisane w tabeli nr 3. Na stronie 25 – 26.

3.5.3 Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych wraz z krótką analizą chronologicznym i opisem koncentracji stanowisk archeologicznych(na terenie gminy) zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków, łącznie z ich funkcją

		W TYM WPISANY DO REJESTRU
STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	ilość ogółem	w rejestrze zabytków
a. grodziska	3	3
b. osady	440	1
c. cmentarzyska	14	2

Tabela nr 4. Raport o stanie zabytków w Mieście i Gminie Wyrzysk.

Gmina Wyrzysk leży w obrębie Niziny Wielkopolskiej, liczy ok. 14.5 tysięcy mieszkańców i zajmuje powierzchnię 160.7 km². Leży na północnych krańcach województwa wielkopolskiego i graniczy z gminą Sadki w województwie kujawsko-pomorskim. Użytki rolne zajmują 11.711 hektarów, a 1.965 hektarów to lasy. Przez Wyrzysk i gminę biegnie droga krajowa nr 10 łącząca Szczecin z Warszawą. Trasa ta łączy Wyrzysk z Piłą (37 km) i z Bydgoszczą (55 km). Linia kolejowa ze stacją w Osieku nad Notecią łączy gminę z Piłą (39 km) i Bydgoszczą (48 km).

Jest to część Wysoczyzny Krajeńskiej. Południową granicę gminy Wyrzysk wytycza rzeka Noteć, do której wpada Łobzonka, przebijająca się przez górujące nad rozległą doliną Noteci malownicze wzgórza morenowe. Jedno z nich Dębowa Góra, sięga 192 metrów nad poziomem morza i jest najwyższym wzniesieniem Krajny. Na stokach porośniętej lasami Dębowej Góry leży rezerwat przyrodniczy „Zielona Góra”, a przy trasie nr 10 zachowały się uznane za pomniki przyrody aleje dębowa i lipowa z okazami ponad 220 – letnich drzew.

Ponad 60% powierzchni gminy zajmuje strefa krajobrazu chronionego. W okresie polodowcowym na obszarze dzisiejszej Ziemi Wyrzyskiej pojawiły się warunki sprzyjające osadnictwu, którego relikty zachowały się do dziś na wzgórzach morenowych wzdłuż Noteci. Była to teren atrakcyjny dla osadnictwa w pradziejach i we wczesnym średniowieczu. Rejonem skoncentrowanego osadnictwa stoki i krawędzie terenu w obrębie doliny zalewowej rzeki Łobżonki i jej dopływów, w rejonie mniejszych cieków w okolicy Auguścina oraz w miejscowości Glesno. Badania archeologiczne, prowadzone w rejonie wsi Żuławka, doprowadziły do odkrycia, iż w tym miejscu już dziewięć tysięcy lat temu pojawili się ludzie, którzy zbudowali stałą przeprawę przez Noteć. Przez następne trzy i pół tysiąca lat napływający w ten rejon w kilku falach osadnicy utrzymywali w rejonie dzisiejszej Żuławki stałe drewniane przeprawy przez rzekę, co jest ewenementem nie znajdującym odpowiednika w dziejach prehistorycznej Europy. Wyraźne skupisko pozostałości po dawnym osadnictwie odnotowuje się w okolicy wsi Rzęskowo, wokół rozciągających się tam cieków wodnych i podmokłych łąk. Miejscem intensywnego osadnictwa we wczesnym średniowieczu był rejon Osieka i Wyrzyska. Stanowiska archeologiczne zlokalizowane są wzdłuż brzegów jeziora Gleśnieńskiego, Młotkowieckiego i Falmierowskiego oraz ich dopływów.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

4.1 Stan zachowania zabytków w Mieście i Gminie Wyrzysk

Miejscowość	Obiekt	Stan zachowania *
Auguścín	park	1
Bagdad	dwór	4
Bagdad	park	4
Dąbki	Pałac, stajnia	4 (pałac), stajnia rozebrana
Dąbki	park	4
Falmierowo	park	4
Glesno	Zespół kościelny	4
Glesno	dwór	5
Glesno	park	4
Kosztowo	kościół	4
Kosztowo	park	4
Rzęskowo	pałac	3
Rzęskowo	park	3

Wyrzysk	bożnica	3
Wyrzysk	Zespół kościelny	3
Bąkowo, Lipia Góra	Zespół stopnia wodnego	3

Tabela nr 5. Raport o stanie zabytków w Mieście i Gminie Wyrzysk. Piła 2004 r.

- stan zachowania

1. bardzo zły
2. zły
3. dostateczny
4. dobry
5. bardzo dobry

4.2. Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- Park w Augustynie (nr rejestru 389) został założony w końcu XIX w..

Zajmuje powierzchnię około 1,0 ha. Posiada zachowany pierwotnie układ. Obecnie zadrzewienie parkowe stanowi naturalne połączenie z otaczającymi polami, jako zadrzewienie śródpolne. W miarę potrzeb przeprowadzane są prace porządkowe i sanitarne. Park obecnie jest własnością prywatną.

- Zespół dworsko - parkowy w Bagdadzie: Folwark Bagdad założył w XIX w. Zygmunt Bniński. Pod koniec pierwszego dziesięciolecia XX w. obiekt przeszedł w ręce Mieczysława Chłapowskiego. Dwór (nr rejestru 325) zbudowany jest w stylu neogotyckim prawdopodobnie w 2 połowie XIX w., rozbudowany na początku XX w. przez Mieczysława Chłapowskiego.

Obiekt od strony południowej otoczony jest ozdobnym parkiem krajobrazowym (nr rejestru 325) o pow. około 2,55 ha. W parku zachowane są dawne granice oraz bogaty starodrzew z ozdobnymi gatunkami drzew.

Zabytek znajduje się w dostatecznym stanie technicznym. Część instalacji w budynku wymaga wymiany oraz konieczny jest remont pokrycia dachowego ze względu na złą jakość dachówki założonej około 1987 roku. Obecnie obiekt jest nieużytkowany. Właściciel na bieżąco przeprowadza prace sanitarne i porządkowe w parku..

Właścicielem nieruchomości jest Stadnina Koni w Dobrzyniewie Sp. z o.o.

- Zespół dworsko - parkowy w Dąbkach
Pałac (nr rejestru A-387) neobarokowy wybudowany około 1872 roku według projektu architekta Mariana Cybulskiego dla hrabiego Ignacego Bnińskiego. Pałac na planie prostokąta wydłużonego w kierunku wschodnio – zachodnim, dwutraktowy, jednopiętrowy, z poddaszem użytkowym. , ściany murowane z cegły, otynkowane.
Całość nakryta jest dachem mansardowym, z blachy. Wejście główne od strony południowej poprzedzone portykiem, nad którym znajduje się balkon. Pałac usytuowany jest na dużym placu z bramą wjazdową od strony wschodniej i przejazdem przed pałacem ku zachodowi w stronę folwarku. W latach 2001-2002 wykonano remont kapitalny elewacji wraz z malowaniem. Obiekt użytkowany w dobrym stanie.
Dwór otoczony jest parkiem (nr rejestru A-401). Najstarsze założenie parkowe uzupełniające część rezydencjonalną powstało najprawdopodobniej jeszcze w XVIII w.
Założenie parku w stylu krajobrazowym nastąpiło w okresie wzniesienia pałacu w 1872 roku.
Cechą charakterystyczną założenia są rozległe polany z soliterami, bądź niewielkie swobodnie rozmieszczone grupy drzew lub krzewów. Najstarsze pojedyncze egzemplarze drzew z lat 1850-1870 zachowane zostały przy pałacu oraz w pobliżu stawu. Na szczególną uwagę zasługują dwie lipy drobnolistne liczące około 160-180 lat. Obecna kompozycja parku o pow. około 6,06 ha założona na starym układzie pochodzi z ok. 1920-1930 roku. W parku w miarę potrzeb przeprowadzane są prace sanitarne i porządkowe.
Zabytek znajduje się w dobrym stanie technicznym. Właścicielem jest Skarb Państwa – Agencja Nieruchomości Rolnych Oddział Terenowy w Poznaniu Filia w Pile.
- Park – Falmierowo
Pałac, obecnie Dom Pomocy Społecznej otoczony jest niewielkim 4,8 ha – założeniem parkowym (nr rej. A-314) z ok. poł. XIX w. Zachowany został pierwotny przestrzenny oraz zabytkowy drzewostan z licznymi okazami drzew o cechach pomników przyrody (m.in. dwie lipy -obwód 400-500 cm, dąb szypułkowy obwód pnia 520 cm) drzewostan parkowy tworzy wysokie zwarte kompleksy oraz otwarte polany trawnikowe charakterystyczne dla stylu krajobrazowego. W parku wykonywane są zabiegi porządkowe, pielęgnacyjne i sanitarne.
- Kościół pw. św. Jadwigi w Gleźnie (nr rejestru A-797) został wzniesiony około 1925 roku w stylu neobarokowym. We wnętrzu kościoła wykorzystano fragmenty późnobarokowe z XVIII w.
Kościół położony jest w centrum wsi. Budynek jest w dobrym stanie technicznym. Około 3 lat

temu została wymieniona instalacja elektryczna. W latach 1998-2000 wykonano prace remontowe polegające na malowaniu elewacji w 2002 roku ułożono chodnik wokół kościoła.

- Zespół dworsko- parkowy w Gleśnie położony jest nad jeziorem. Dwór (nr rejestru A-382) zbudowany został prawdopodobnie jeszcze w końcu XVIII w. lub w I połowie XIX w. przez Bnińskich. Rozbudowany w 3 ćwierci XIX w. przez dodanie ganku i facjaty oraz dwóch przybudówek po bokach o cechach neogotyckich. Budynek znajduje się w dobrym stanie technicznym. W 2003 roku wykonano remont i malowanie elewacji. Obiekt jest użytkowany przez StadninE Koni w Dobrzyniewie Sp. z o.o. W parku (nr rejestru A-400) okalającym dwór systematycznie prowadzone są prace porządkowe i sanitarne. Obecnie park (pow. około 22,30 ha) posiada licznie zachowane zachowane okazy starodrzewia, m.in. dęby, i platany. Od dworu do sadu prowadzi szpaler bukowy.

- Kościół parafialny pw. Św. Anny – Kosztowo

Kościół p.w. Św Anny (nr rejestru A- 466) wzniesiony został w 1888 roku z użyciem prostych form neogotyckich.

W latach 1997-1998 wykonano remont więźby dachowej, remont stropu w zakrystii.

Obiekt utrzymywany jest w dobrym stanie.

Wyposażenie w dużym stopniu pochodzi z wcześniejszego szachulcowego kościoła: ołtarz główny barokowy z XVII w., ambona i chrzcielnica rokokowe z 2 poł. XVIII w. Do zespołu kościoła należą wolnostojąca dzwonnica z połowy XIX w. W granicach placu przykościelnego usytuowany jest cmentarz katolicki (pow. 0,53 ha) założony w 1733 r., obecnie nieczynny; zachowany został jedynie nagrobek z 1914r. Z dawnego drzewostanu zachowała się jedynie lipa i klon o wymiarach pomników przyrody.

- Park dworski w Kosztowie (nr rejestru A-315) założony został około XIX w. jako naturalny park angielski na powierzchni 2,0 ha. Aktualny stan zachowania nie pozwala na odtworzenie wcześniejszych alejek, ścieżek i osi widokowych. Zachowało się jedynie kilka okazów drzew pomnikowych. W parku w miarę potrzeb prowadzone są zabiegi porządkowe, pielęgnacyjne i sanitarne. W parku znajduje się dwór z połowy XX w. w którym aktualnie mieści się Szkoła

Podstawowa.

- Zespół stopnia wodnego Krostkowo nr 11 (nr rejestru A-588)- obiekt został wpisany do rejestru zabytków dnia 15.01.2008 r.. W skład wchodzi: śluza skarpowa i jaz kozłowo – iglicowy w miejscowościach Bąkowo na terenie Gminy Wyrzysk oraz Lipia Góra na terenie Gminy Szamocin. Zespół stopnia wodnego został zbudowany w latach 1912-1914 w ramach regulacji rzeki Noteci. Obiekt jest użytkowany, właściciel przeprowadza bieżące remonty. Stan zachowania jest zadowalający.

- Zespół pałacowo – parkowy w Rzęskowie. Pałac (nr rejestru A-525) wzniesiony został około połowy XIX w., jest to obiekt murowany, parterowy z ozdobną werandą na osi, od północnego zachodu dostawiona jest dwupiętrowa wieża widokowa.

Obiekt ma opracowaną dokumentację na remont obejmujący wymianę pokrycia dachowego, wymianę stolarki okiennej, wymianę i renowację tynków, naprawę murów, wzmocnienie nadproży oraz belek stropowych, wykonanie osuszenia, izolacji i impregnacji murów, wymianę podłóg na poddaszu z desek. Prace remontowe rozpoczęto w 2009 roku. Park (nr rejestru A-798) założony został w połowie XIX w. Zajmuje powierzchnię około 7,0 ha. Zachowany został w dawnych granicach, z historycznym układem przestrzennym i elementami kompozycji charakterystycznej dla stylu krajobrazowego – rozległymi polanami trawnikowymi oraz różnogatunkowymi kępami i grupami drzew.

W miarę potrzeb przeprowadza się cięcia sanitarne. Nieruchomość ta jest własnością osoby prywatnej.

- Bożnica, ul. Poczтовая 6 – Wyrzysk
Budynek został oddany do użytkowania na przełomie XIX i XX wieku. Jest to budynek o konstrukcji mieszanej, nie podpiwniczony, piętrowy.
Budynek zbudowany na fundamentach murowanych z kamienia na zaprawie cementowej, ściany murowane z cegły ceramicznej, stropy drewniane odeskowanie jako podłoga – bez ocieplenia, bez ocieplania, dachy dwuspadowe o konstrukcji drewnianej – bożnica pokryta dachówka ceramiczną, okna i drzwi drewniane.
Aktualnie budynek bożnicy jest nieużytkowany i wymaga remontu. Właścicielem jest osoba

prywatna.

- Zespół kościoła parafialnego pw. Św. Marcina Bp. (kościół z cmentarzem przykościelnym, plebania z ogrodem).

Zespół kościelny usytuowany w centralnej części miasta w północnej pierzei rynku, obecnie Plac Wojska Polskiego.

Zespół kościelny pw. Św. Marcina Bpa w Wyrzysku powstał około połowy XIX wieku. Jako pierwsza powstała plebania w 1844 roku, w latach 1858-1861 wzniesiony został kościół na miejscu starszej świątyni i rozbudowany po 1948 roku. Za kościołem od północy i północnego -zachodu, teren zajmuje ogród plebani dochodzący do rzeki Łobżonki.

W 1948 roku rozpoczęto jego rozbudowę od strony północno-wschodniej poszerzając nawę i dostawiając prezbiterium z zakrystiami.

W kościele na bieżąco dokonuje się remontów i konserwacji. Planowana jest wymiana pokrycia dachu w 2010 r. Właścicielem nieruchomości jest Parafia Rzymsko – Katolicka pw. Św. Marcina Bpa

4.3 Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych.

Stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków, ujawnione głównie podczas badań AZP, stanowią podstawową i najliczniejszą grupę, która składa się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe. Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych. W myśl art. 6 pkt. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece.

Aktualnie zagrożenia dla stanowisk archeologicznych są inwestycje budowlane i przemysłowe, wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego, rozwój budownictwa na obrzeżach miasta, budowa dróg. Podstawowym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawastrzeń kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prac ziemno-budowlanych.

Aby zapobiec zniszczeniu stanowisk archeologicznych, prace ziemne prowadzone w strefie ochrony stanowisk archeologicznych wymagają prowadzenia prac archeologicznych w

zakresie uzgodnionym z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Jest to szczególnie ważne podczas takich inwestycji jak budowa dróg, zabudowa mieszkaniowa, gdyż inwestycje te z uwagi na charakter prac ziemnych, niszczą substancje zabytkową i obiekty archeologiczne.

Przebudowa układów urbanistycznych, założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszeń średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszelki prace budowlane wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwoju turystyki zwłaszcza nad rzekami w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

4.3.1 Obszary największego zagrożenia dla zabytków

a) nieruchomości

Znacznym zagrożeniem dotyczącym układu i wnętrza urbanistycznego miasta jest degradacja zabytkowej substancji spowodowana wymogami współczesnej cywilizacji. Wymiana historycznej tkanki budynków w postaci oryginalnych drewnianych stolarek okiennych i drzwiowych, ceramicznego pokrycia dachowego, a także pozbawienia budynków ich pierwotnych dekoracji architektonicznych negatywnie wpływa na te obiekty.

b) archeologicznych

Największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych. Należą do nich planowane na najbliższe lata:

- modernizacja i rozbudowa infrastruktury miejskiej, w tym: budowa i rozbudowa kanalizacji sanitarnej i deszczowej,
- budowa obwodnicy północnej przez miejscowości Osiek n/Not, Żelazno, Dąbki
- rozwój terenów przemysłowych, w tym budowa uzbrojenia tych terenów.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych ważne jest uzgodnienie oraz wypełnienie przez

inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Respektowanie wyznaczonych stref ochrony stanowiska archeologicznych na załącznikach graficznych przy sporządzenia dokumentów planistycznych, planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy i decyzji inwestycji celu publicznego. Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunkami realizacji inwestycji.

4.4. Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy

1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wyrzysk zostało uchwalone Uchwałą nr XXIII/55/2000 Rady Miejskiej w Wyrzysku z dnia 20 grudnia 2000 r.

W części III studium zostały określone uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego. Podstawowe kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy obejmują:

- rozwój jakościowy i przestrzenny zespołu jednostek osadniczych Wyrzysk-Osiek,
- modernizację dróg ze szczególnym uwzględnieniem przebiegu drogi ekspresowej,
- rozwój systemów infrastruktury technicznej,
- rozwój gospodarczy jednostek osadniczych, z wykorzystaniem wysokich walorów rolniczej przestrzeni produkcyjnej, umożliwiający obsługę rolnictwa, przetwórstwo produktów rolnych oraz rozwój agroturystyki,
- ochronę zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego.

2. Uwarunkowania wynikające z cech środowiska kulturowego oraz prawnej ochrony dóbr kultury.

Uwarunkowania kulturowe są wynikiem występowania na danym obszarze wartościowych zasobów kulturowych oraz wymagań w zakresie ochrony konserwatorskiej w stosunku do dziedzictwa kulturowego. Pod pojęciem dziedzictwa kulturowego należy rozumieć: historyczne układy przestrzenne, zabytkowe zespoły i obiekty architektury,

budownictwa, przemysłu i techniki, założenia zieleni uporządkowanej (parki, cmentarze), zabytki archeologiczne. W przypadku zabytków architektury i budownictwa niedopuszczalne jest zwłaszcza: nadbudowywanie obiektów, powiększanie ich bryły przez dobudówki, zmiana konstrukcji dachu i pokrycia dachowego, zmiana wielkości i liczby otworów okiennych i drzwiowych oraz zmiana wyglądu elewacji. Szczególnej ochronie architektonicznej podlegają: gzymsy, fryzy, opaski okienne i drzwiowe oraz inne elementy zdobnicze; ochronie podlega również dawna stolarka okienna i drzwiowa.

Na terenach zabytkowych założeń zieleni (parki, cmentarze) wszelkie inwestycje, prace porządkowe, wycinki drzew, ogrodzenie można przeprowadzić jedynie po uprzednim uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody. Teren zabytkowych założeń zieleni należy zachować w granicach historycznych, nie dzielić tych obszarów na działki użytkowe, w miarę możliwości zachować całość jako jedną własność. Aleje i szpalery należy konserwować odtwarzając i uzupełniając ubytki tymi samymi gatunkami drzew.

Pomocniczym materiałem do prowadzenia ochrony dóbr kultury jest ewidencja zabytków. Zawiera ona wykazy obiektów wartościowych, które z różnych względów nie zostały dotąd wpisane do rejestru zabytków. Obiekty wpisane do ewidencji podlegają również ochronie konserwatorskiej. Wielkość ewidencji informuje o bogactwie kulturowym regionu, o potrzebach badawczych i skali problemu ochrony dziedzictwa kulturowego na danym terenie.

1) MIASTO WYRZYSK

W Wyrzysku na ochronę konserwatorską zasługuje dawny układ przestrzenny zachowany bez zmian w stosunku do planu historycznego wraz z licznie zachowaną dawną zabudową. Założenie to, stanowiące istotne dziedzictwo kulturowe kształtujące charakterystyczny obraz Wyrzyska, objęte zostało strefą ochrony konserwatorskiej.

Postulowana ochrona na terenie strefy powinna polegać na:

- - utrzymaniu zasadniczego układu przestrzennego,
- utrzymaniu istniejącej zabudowy o wartościach zabytkowych i historycznych we właściwym stanie technicznym i funkcjonalnym,
- utrzymaniu historycznej kompozycji obiektów z dostosowaniem elementów nowych do kompozycji istniejącej,
- zachowaniu kompozycji układów zieleni wraz z koniecznością uzupełnienia

ubytków i kontrolą dosadzeń,

- nawiązaniu w nowej zabudowie do zasad historycznej kompozycji zespołu i typu zabudowy sąsiadującej.

Na terenie strefy ochrony konserwatorskiej wszelkie nowe inwestycje powinny być realizowane po wcześniejszej konsultacji z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Ponadto na obszarze miasta Wyrzysk ochroną konserwatorską objęte są obiekty wpisane do rejestru i ewidencji zabytków oraz stanowiska archeologiczne. Wszelkie zmiany dotyczące tych obiektów należy bezwzględnie uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

2) GMINA WYRZYSK

Na terenie gminy Wyrzysk istniejące uwarunkowania kulturowe dotyczą głównie obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską i nie stanowią istotnych ograniczeń w rozwoju przestrzennym gminy. Szczególnej ochronie podlegają zachowane w wielu wsiach zespoły dworsko (pałacowo) – parkowe wraz z dawnymi folwarkami. Traktowane jako całość tworzą wyróżniającą się na tle zabudowy wiejskiej historyczną przestrzeń zurbanizowaną. W miarę możliwości należy zachować dawne funkcje poszczególnych części zespołów. Najbardziej optymalnym rozwiązaniem byłoby powierzenie całego zespołu dworsko – parkowego łącznie z folwarkiem jednemu właścicielowi. Znaczący pozostaje również fakt występowania dużej liczby historycznych zabudowań wiejskich objętych ochroną konserwatorską. Dlatego też istota przekształceń obszarów zurbanizowanych na terenie gminy Wyrzysk powinno być zachowanie właściwej skali i charakteru zabudowy.

3. Uwarunkowania wynikające z archeologicznej ochrony konserwatorskiej

Na terenie miasta i gminy Wyrzysk znajduje się kilkaset zewidencjonowanych i rozpoznanych stanowisk archeologicznych, stanowiących dobro kultury i objętych ochroną konserwatorską. Wpisane do rejestru zabytków: grodziska wczesnośredniowieczne w Wyrzysku (nr rej. A-332), Gleśnie (nr rej. A-329) i Gromadnie (nr rej. A-330), cmentarzyska kurhanowe w Bąkowie (nr rej. A-799) i w Osieku n/Not. (nr rej. -799) oraz osada wielokulturowa usytuowana na terenie doliny Noteci, na gruntach wsi Żuławka mała i Osiek n/Not. (nr rej. A-770), z zachowanymi unikalnymi drewnianymi konstrukcjami przeprowowymi z epoki neolitu i brązu, objęte są strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej. Na tych terenach istnieje wymów uzgadniania wszelkich zamierzeń inwestycyjnych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków lub Wojewódzkim

Konserwatorom Zabytków Archeologicznych. W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków obowiązuje na tym obszarze całkowity zakaz zabudowy, zakaz inwestycji ziemnych oraz innych form działalności naruszającej substancję zabytkową.

Celem ochrony winno być wszechstronne udokumentowanie śladów osadniczych poprzez prowadzenie obserwacji archeologicznej w formie nadzoru nad realizacją robót ziemnych, po zakończeniu których teren może być trwale zainwestowany

4.5. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy. (Gmina posiada 2 plany zagospodarowania przestrzennego.)

1. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Miejscowy Plan zagospodarowania przestrzennego miasta Wyrzysk podjęty uchwałą nr XXII/162/08 Rady Miejskiej w Wyrzysku z dnia 27 czerwca 2008 roku ogłoszony w dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego Nr 138, poz. 2538 z dnia 21 sierpnia 2008 r.

W na obszarze objętym planem ustala się następujące założenia:

„§3.1. Dla zapewnienia ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego ustala się:

- 1) możliwość lokalizowania jedynie takich przedsięwzięć, które uwzględniają potrzeby ochrony środowiska w zakresie ochrony powietrza, wód, gleby, ziemi, ochrony przed hałasem;
- 2) kształtowanie terenów zieleni poprzez zachowanie zieleni istniejącej, naturalnej (Z) oraz odnowienie i uzupełnienie zieleni izolacyjnej (ZI), zieleni cmentarzy zamkniętych (ZCz) oraz właściwe zagospodarowanie terenów przeznaczonych pod zieleń;
- 3) zachowanie walorów krajobrazowych terenu objętego planem poprzez właściwe zagospodarowanie terenów, w sposób nie zmieniający rzeźby terenu i istniejącej zieleni wysokiej oraz kształtowanie zabudowy harmonizującej z otoczeniem;
- 4) zakaz indywidualnych rozwiązań gospodarki wodnej, odprowadzenia ścieków i gospodarki odpadami, na terenach uzbrojonych.

2. Obszar objęty planem w części znajduje się w Obszarach Chronionego Krajobrazu „Dolina Noteci”, „Dolina Łobzonki” i „Bory Kujańskie”.

§4.1. Ochrona konserwatorska obejmuje:

- 1) stanowisko archeologiczne - grodzisko wczesnośredniowieczne – stan.1, oznaczone na

rysunku, znajdujące się w rejestrze zabytków pod numerem 232/Wlkp/C, objęte ochroną zgodnie z przepisami o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;

- 2) tereny oznaczonych na rysunku stanowisk archeologicznych, dla których ustala się obowiązek zgłaszania prac ziemnych, związanych z zagospodarowaniem terenu, do wojewódzkiego konserwatora zabytków, w celu ustalenia prac archeologicznych;
- 3) strefę ochrony konserwatorskiej obejmującą historyczny układ przestrzenny miasta;
- 4) strefę ochrony konserwatorskiej obejmującą historyczny układ parku, k. XIXw.;
- 5) budynek bożnicy, mur. ok.1860 r., ul. Pocztowa 6, oznaczony na rysunku, znajdujący się w rejestrze zabytków pod numerem A-761, objęty ochroną zgodnie z przepisami o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- 6) zespół kościoła parafialnego pw. Św. Marcina Bpa przy Placu Wojska Polskiego, oznaczony na rysunku, znajdujący się w rejestrze zabytków pod numerem 653/Wlkp/A, w skład którego wchodzi:
 - a) kościół z cmentarzem przykościelnym,
 - b) plebania z ogrodem,

objęty ochroną zgodnie z przepisami o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;

- 1) oznaczone na rysunku obiekty ujęte w ewidencji zabytków, które zgodnie z przepisami o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowią obiekty objęte ochroną na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, do których należą:

2. Dla zabudowy objętej ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego do której należą obiekty wpisane do ewidencji zabytków - §4 ust. 1 pkt 4 a ÷ o, oznaczone na rysunku planu, oraz znajdujące się w strefie ochrony konserwatorskiej, oznaczonej na rysunku planu, ustala się:

- 1) gabaryty, formę architektoniczną oraz usytuowanie nowych budynków, nawiązujące do cech architektury lokalnej oraz do sąsiednich obiektów objętych ochroną konserwatorską;
- 2) wykończenie zewnętrzne budynku istniejącego i nowego (elewacja, pokrycie dachu, stolarka okienna i drzwiowa) z zastosowaniem tradycyjnych technik i materiałów budowlanych;
- 3) przy prowadzeniu wszelkich robót budowlanych (budowa, przebudowa, montaż, remont, rozbiórka) a także instalowanie tablic i reklam, zgodnie z przepisami, obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

3. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek, zgodnie z przepisami, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę uzgodnienia z wojewódzkim

konserwatorem zabytków wszelkich prac ziemnych związanych z zagospodarowaniem lub zabudowaniem terenu celem ustalenia obowiązującego inwestora zakresu prac archeologicznych na następujących obszarach:

- 1) na terenie strefy ochrony konserwatorskiej, oznaczonej na rysunku planu;
- 2) zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych”.

2. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego został podjęty uchwałą Nr XI/76/07 Rady Miejskiej w Wyrzysku z dnia 31 sierpnia 2008 r. ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego Nr 152, poz. 3344 z dnia 26.10.2007 r.

założenia do planu są następujące:

„**§3.1.** Dla zapewnienia ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego ustala się:

- 1) możliwość lokalizowania jedynie takich przedsięwzięć, które uwzględniają potrzeby ochrony środowiska w zakresie ochrony powietrza, wód, gleby, ziemi, ochrony przed hałasem;
- 2) kształtowanie terenów zieleni poprzez zachowanie zieleni istniejącej w tym odnowienie i uzupełnienie zieleni izolacyjnej (ZI), zieleni cmentarza zamkniętego (Zcz) oraz właściwe zagospodarowanie terenów przeznaczonych pod zieleń;
- 3) zachowanie walorów krajobrazowych terenu objętego planem poprzez właściwe zagospodarowanie terenów, w sposób nie zmieniający rzeźby terenu i istniejącej zieleni wysokiej oraz kształtowanie zabudowy harmonizującej z otoczeniem;
- 4) zakaz indywidualnych rozwiązań: gospodarki wodnej, odprowadzenia ścieków i gospodarki odpadami, na terenach uzbrojonych.
 - Obszar objęty planem w całości znajduje się w Obszarze Chronionego Krajobrazu „Dolina Noteci”.

§4.1. Ochrona konserwatorska obejmuje:

- 1) stanowisko archeologiczne - cmentarzysko kultury pomorskiej, nr rejestru 331/C, oznaczone na rysunku, znajdujące się w rejestrze zabytków, objęte ochroną zgodnie z przepisami o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
 - 2) tereny oznaczone na rysunku stanowisk archeologicznych, dla których ustala się obowiązek zgłaszania prac ziemnych, związanych z zagospodarowaniem terenu, do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w celu ustalenia zakresu prac archeologicznych;
 - 3) strefę ochrony konserwatorskiej obejmującą historyczny układ przestrzenny wsi;
2. Dla zabudowy objętej ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu

zagospodarowania przestrzennego do której należą obiekty wpisane do ewidencji zabytków (§4 ust. 1 pkt 4 lit.a ÷ m, oznaczone na rysunku planu) oraz znajdujące się w strefie ochrony konserwatorskiej, oznaczonej na rysunku planu, ustala się:

- a) gabaryty, formę architektoniczną oraz usytuowanie nowych budynków, nawiązujące do cech architektury lokalnej oraz do sąsiednich obiektów objętych ochroną konserwatorską;
- b) wykończenie zewnętrzne budynku istniejącego i nowego (elewacja, pokrycie dachu, stolarka okienna i drzwiowa) z zastosowaniem tradycyjnych technik budowlanych;
- c) przy prowadzeniu wszelkich robót budowlanych (budowa, przebudowa, montaż, remont, rozbiórka) a także instalowanie tablic i reklam, zgodnie z przepisami, obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

3. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego przed uzyskaniem pozwolenia na budowę ustala się obowiązek, zgodnie z przepisami, uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków wszelkich prac ziemnych związanych z zagospodarowaniem lub zabudowaniem terenu celem ustalenia obowiązującego inwestora zakresu prac archeologicznych na następujących obszarach:

- 1) na terenie strefy ochrony konserwatorskiej, oznaczonej na rysunku planu;
- 2) na zewidencjonowanych stanowiskach archeologicznych”.

4.6. Uwarunkowania wynikające z uwarunkowań ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

1. Natura 2000

Obszar chronionego krajobrazu “Dolina Łobżonki i Bory Kujawskie” obejmuje środkowy i dolny bieg doliny Łobżonki. Jego zachodnia granica biegnie od miejscowości Kościerzyn Wielki, drogami polnymi i krawędzią doliny przez osadę Klawek do szosy Piła-Bydgoszcz, ok. 0,5 km na zachód od Wyrzyska następnie granica zmienia kierunek na wschodni, na odcinku 1 km, po czym skręca w kierunku północnym, idąc dalej przez Wyrzysk Skarbowy, dochodzi ponownie do miejscowości Kościerzyn Wielki.

Na obszar chronionego krajobrazu “Dolina Noteci” składają się powierzchnie łąk i pastwisk zajmujących dno pradoliny Noteci, a także tereny przylegające od północy do pradoliny, grunty orne i lasy, w tym kompleks Dębowej Góry oraz ujściowy fragment doliny Łobżonki. Granica tego obszaru, od strony województwa pomorsko-kujawskiego, biegnie wzdłuż drogi Piła-Bydgoszcz, gdzie na długości 0,5 km graniczy od północy z drugim, wcześniej opisanym, obszarem. Dalej granica skręca na południe i wzdłuż krawędzi wysoczyzny dochodzi do drogi

Wyrzysk-Osiek. Po minięci drogi do Polanowa skręca na zachód i wzdłuż ściany lasu oraz drogami dochodzi do wsi Rzęskowo; dalej biegnie wzdłuż drogi w kierunku wsi Krostkowo, poza granicą gminy.

2. Wykaz Pomników Przyrody.

W gminie istnieje 16 obiektów przyrodniczych wpisanych do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, jako pomniki przyrody. Są to drzewa występujące pojedynczo, tworzące grupy drzew oraz aleje. Na uwagę zasługuje największa w północnej części województwa wielkopolskiego aleja drzew, składająca się z dębów, lip i jesionów, której fragment znajduje się w gminie, wzdłuż drogi nr 10, od Wyrzyska do jej zachodniej granicy. Z przyrodniczego punktu widzenia bardzo ważne są również stanowiska rzadkiego jarzębu brekini występującego w obrębie kompleksu leśnego Zielona Góra. Część z tych obiektów, w wyniku czynników naturalnych (wiatrów), została poważnie uszkodzona (nr rej.:42, 46)

Wykaz pomników przyrody w gminie Wyrzysk (wg stanu na dzień 15. 07. 1998 r.).

L.p.	Pozycja z rejestru	Obiekt	Położenie	Rozmiary	Rok uznania za pomnik przyrody
1.	39	Aleja dębowa (dąb szypułkowy) -74 drzewa	Po obydwu stronach szosy nr 10 od Wyrzyska do skrzyżowania do m. Łobżenica	Obwód: 180-280 cm, wys.: 14-18m, szer. korony: 8-17 m	1970
2.	41	Grupa drzew (dąb szypułkowy) – 6 drzew	N-ctwo Kaczory, L-ctwo Zielona Góra, oddz. 97b (1szt), oddz. 87 b (5szt)	Obwód: 375, 335, 320, 318, 325, 320 cm, wys.: 18 m, szer. korony: 17 m	1958
3.	42	Lipa drobnolistna	Falmierowo	Obwód: 472 cm, wys.: 10 m, szer. korony: 15 m	1957

L.p.	Pozycja z rejestru	Obiekt	Położenie	Rozmiary	Rok uznania za pomnik przyrody
4.	43	Dąb szypułkowy	N-ctwo Kaczory, L-ctwo Zielona Góra oddz. 79b	Obwód: 363 cm, wys.: 22 m, szer. korony: 16 m	1956
5.	44	Dąb szypułkowy	Bąkowo	Obwód: 363 cm, wys.: 22 m szer. korony: 16m	1955
6.	45	Grupa drzew (dąb szypułkowy) - 3 drzewa	Drzewa rosną po obu stronach drogi z Komorowa do Krostkowa	Obwód: 365, 303, 324 cm, wys.: 21, 20, 21 m, szer. korony: do 18 m	1954
7.	46	Aleja lipowa (lipa drobnolistna) – 18 drzew	Osiek n/Not	Obwód: 180-390 cm, wys.: do 21m, szer. korony: do 9 m	1954
8.	47	Grupa drzew (jarząb brekinia) -8 drzew	N-ctwo Kaczory, L-ctwo Zielona Góra, oddz. 10La, 90a, 88b, 99a	Obwód: 85-170 cm, wys.: do 18 m, szer. korony: 9 m	1953
9.	365	Grupa drzew: Platan klonolistny -2 drzewa Dąb szypułkowy Jesion wyniosły -2 drzewa Lipa drobnolistna	Glesno	Obwód: 290, 292 cm, wys.: 20, 22 m, szer. korony: 16, 19 m obwód: 180-280 cm, wys.: 14-18 m, szer. korony: 8-17 m obwód: 180-280 cm, wys.: 14-18 m, szer. korony: 8-17 m	1983
10.	389	Lipa drobnolistna	Falmierowo	Obwód: 356 cm, wys.: 25m, szer. korony: 17 m	1984

L.p.	Pozycja z rejestru	Obiekt	Położenie	Rozmiary	Rok uznania za pomnik przyrody
11.	390	Aleja lipa drobnolistna -188drzew jesion wyniosły -42 drzewa dąb szypułkowy - 88 drzew	Drzewa rosną przy drodze nr 10 na odcinku od skrzyżowania drogi do Łobżenicy do skrzyżowania do Nieżychowa	Obwód: 220-365 cm, wys.: do 24 m. szer. korony: do 15 m obwód: 170-230 cm, wys.: do 24m, szer. korony; do 20 m obwód: 220-380 cm, wys,; do 25 m, szer. korony do 21 m	1984
12.	622	Lipa drobnolistna	Wyrzysk, ul. Podgórna	Obwód: 492 cm, wys.: 23 m, szer. korony: 21 m	1994
13.	623	Grupa drzew topola biała – 6 drzew	Gromadno	Obwód: 455-612 cm, wys.; 26-29 m, szer. korony: 16-20 m	1994
14.	624	wiąz szypułkowy	Żuławka	Obwód: 310 cm, wys.: 20 m, szer. korony: 20 m	
15.	625	grusza	Żuławka	Obwód: 300 cm, wys.: 17 m, szer. korony: 18 m	1994
16.	701	Lipa drobnolistna	Bagdad	Obwód: 320 cm, wys.: 30 m, szer. korony: 13 m	1997

3. Rezerwat Przyrody.

Na terenie gminy znajduje się jeden rezerwat - "Zielona Góra", pierwotnie utworzony na powierzchni 14,61 ha Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 04. 11. 1968 r. (m. P. Nr 50 z poz. 346), następnie poszerzony do 96,06 ha na podstawie

Zarządzenia Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych z dnia 10 maja 1989 r. (M.P. Nr 17 z 1989 r. poz. 119). W granicach rezerwatu znajduje się fragment kompleksu Dębowej Góry w rejonie Osieka n/Not. Jest to rezerwat leśny, częściowy, którego celem jest ochrona fragmentu rzadkiego już dziś lasu dębowo-grabowego o cechach naturalnych. Zróżnicowanie warunków glebowych, wynikających z bogatej rzeźby terenu, doprowadziło do wykształcenia, w obrębie tego chronionego kompleksu, trzech siedlisk leśnych: gradu niskiego, gradu wysokiego i gradu kwaśnego. Ten leśny kompleks charakteryzuje się również dużym bogactwem gatunków roślin. Wśród drzew, oprócz pomników i kilkusetletnich dębów, rośnie rzadki jarząb brekinia. Także w warstwie podszytu i runa leśnego występuje kilka rzadkich i chronionych roślin, między innymi złotogłów, wawrzynek wilczełyko i storczyki.

4. Użytki ekologiczne:

a) Użytek ekologiczny o powierzchni 10,13 ha (kategoria gruntu bagno) - obejmujący oddział leśny 70 b w leśnictwie Rzęskowo. Nr działki 8070 położonej w obrębie ewidencyjnym Rzęskowo. Teren porośnięty cenna roślinnością turzycowo-trawiasta w formie kep, na 60 % powierzchni olsza, brzoza, świerk IV klasy wieku. Ponadto w obiekcie stwierdzono obecność zbiorowiska roślinności rzadkich (z różnych klas) i bardzo rzadkich (z klasy Scheuchzerio-Cariatea fescea), sześć gatunków roślin objętych ochroną ścisłą (torfowiec błotny, torfowiec ząbkowany, pływacz drobny, pływacz zwyczajny, rosiczka okrągłolistna, bagno zwyczajne) liczne (około 10) gatunki roślin, objęte a częściową, rzadkie rośliny naczyniowe i glony z “ Czerwonej listy glonów zagrożonych w Polsce” (ramienica krucha). w niektórych miejscach widać lustro wody. Poza tym to miejsce gnieźdzenia się ptaków wodno-błotnych. Obszar w całości położony jest w zasięgu Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Noteci

b) Użytek ekologiczny o powierzchni 1,33 ha (kategoria gruntu łąka) - obejmujący oddział leśny 234j w leśnictwie Zielona Góra Nr działki 8234 położonej w obrębie ewidencyjnym Osiek n/Not. Łąka ze względu na zaniechania koszenia straciła całkowicie charakter łąki. Obecnie obiekt znajduje się w dynamicznej fazie przemiany w nadrzeczne zbiorowisko okrajkowe (w nomenklaturze Natura 200 “6430-3”, o czym świadczy obecność następujących gatunków: kaniańka pospolita, chmiel zwyczajny, kielisznik zaroślowy, przytulia czepna, psianka słodkogórza, sadzic konopiasty itd. Niekwestionowanym przyrodniczym walorem obiektu jest brak gatunków synantropijnych. Ponadto łąka położona jest w strefie ochrony ścisłej powołanej decyzją Wojewody Wielkopolskiego OS – Pi – 6631/23/2001z dnia 15 maja 2001 r.

5. Cele gminnego projektu opieki nad zabytkami.
- wyłączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
 - uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łączenie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
 - zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania;
 - wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
 - podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inwestycji sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
 - określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków , eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
 - podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

6.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków planuje się wykonać w miarę posiadanych środków finansowych w latach 2010 – 2011r.

1. zabytków nieruchomych objętych wojewódzką ewidencją zabytków (2011r.)

- a) określenie stosunków własnościowych i ustalenie szczegółowej lokalizacji z podaniem nr geodezyjnych działek, na których zlokalizowane są obiekty objęte ewidencją,
- b) systematyczne uzupełnianie kart adresowych gminnej ewidencji zabytków o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną,
- c) rozpoznanie i wprowadzenie do ewidencji zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów

2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych. (2010 r.)

- a) wykonanie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych w formie kart zespołu stanowisk archeologicznych;

- b) uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączane informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań oraz na podstawie uzyskiwanych od WWKZ
- c) sporządzenie mapy dziedzictwa kulturowego Miasta i Gminy Wyrzysk z naniesioną lokalizacją obiektów i obszarów chronionych oraz stref ochrony stanowisk archeologicznych, systematycznie uaktualnianą na podstawie informacji uzyskiwanych od WWKZ

3. Udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych:

- a) rozpowszechnianie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu miasta i gminy;
- b) udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz niniejszego programu na stronie internetowej urzędu;
- c) ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania;
- d) oznakowanie obiektów udostępnianych w celach turystycznych (2012 r.);
- e) opracowanie tablic informacyjnych zamieszczanych na zewnątrz budynków wpisanych do rejestru zabytków zawierających podstawowe dane historyczne o obiekcie. (2012 r.)

4. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego:

- a) włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach,
- b) zorganizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, rowerowych po najciekawszych i najważniejszych miejscach w mieście i gminie.

5. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania:

- a) informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na ich remonty. Coroczne przeznaczanie środków z budżetu gminy na współfinansowanie prac konserwacyjno – remontowych obiektów zabytkowych w formie dotacji

dla ich właścicieli lub dysponentów. Wysokość nakładów finansowych będzie zależna od możliwości budżetowych w danym roku oraz zgłoszonych zapotrzebowań;

b) nawiązanie współpracy z właścicielami obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków poprzez:

- zbieranie informacji na temat przeprowadzonych remontów i odnotowanie tych faktów w kartach adresowych obiektów,
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych.

6.2. Sporządzenie wykazu obszarów urbanistycznych, obszarów krajobrazu kulturowego, otoczenia (ekspozycji) układów, zespołów i obiektów nieruchomości, stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy w 2012 r.

6.3. Prace inwestycyjne oraz ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WOUZ, który określi warunki realizacji inwestycji.

6.4. W ramach promocji walorów zabytkowych gmina na najbliższe 4 lata (rozpoczęcie w 2010 roku, przypuszczalny termin zakończenia 2013) planuje utworzyć szlak rowerowo – pieszy prowadzący od rezerwatu Dębowa Góra, poprzez Kosztowo, Gromadno, Glesno, Wyrzysk do Skansenu Etnograficznego w Osieku n/Not w oparciu o istniejące szlaki drogowe. Zabezpieczenie przewodników w poszczególnych miejscowościach informujących i historii obiektów i miejscach wypoczynku. Organizacja prowizoryczna miejsc wypoczynku dla turystów na terenie przejazdu

W 2011 roku promocja posiadanych zabytków nastąpi od wydania nowego folderu z ukierunkowaniem na owe zagadnienia. Ponadto strona internetowa gminy zostanie wzbogacona o informacje o obiektach, ich historii i położeniu. Planuje się również wykonanie tablic informacyjnych o historii powstania obiektów zabytkowych. Przykładem jest szlak turystyczny pieszy i rowerowy do rezerwatu “Dębowa Góra” zaopatrzonego w wymienione elementy informacyjne.

Planowanym zamiarem Gminy jest odnowa nieczynnych cmentarzy ewangelickich w następujących miejscowościach:

- a) Osiek n/Not. - rok 2010;
- b) Kościerzyn Wielki – rok 2011;
- c) Falmierowo – rok 2011;
- d) Młotkówko – rok 2011;
- e) Bąkowo – rok 2011;
- f) Dobrzyniewo – rok 2012;
- g) Konstantynowo – rok 2012;
- h) Polanowo – rok 2012;
- i) Rzęszkowo – rok 2013;
- j) Wyrzysk – rok 2013.

W oparciu o przeprowadzenie rozpoznania terenowe i własnościowe będą podejmowane od 2010 roku prace porządkowo-pielegnacyjne na nekropoliach organizowane systemem gospodarczym.

6.5.określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami zawartymi w punkcie 5.

Promocja posiadanych obiektów zabytkowych w gminie w dziedzinie kultury oraz przyrody poprzez:

- wydanie folderu przedstawiającego zalety poszczególnych obiektów i ich lokalizację
- aktualizacje strony internetowej Urzędu pod względem istniejących obiektów zabytkowych.
- zapoznanie w ramach kształcenia młodzieży szkolnej z istniejącymi zabytkami, organizację rajdów pieszych i rowerowych ich szlakiem.
- przygotowanie młodzieży do pełnienia roli informatorów o posiadanych zabytkach dla turystów odwiedzających gminę.
- wspieranie medialnie informacyjnie osób podejmujących się renowacji walorów zabytkowych posiadanych obiektów.

7. Podział na obszary, projekty, zadania.

W 2012 roku gmina przystąpi do opracowania programu rewitalizacji obiektów

zabytkowych, który obejmie możliwie jak najwięcej posiadanych zasobów obiektowych i przyrodniczych. Wprowadzony będzie też podział na obszary wyodrębniające charakter zabudowy, okres realizacji, walory historyczno-prawne i terminy realizacji.

Posiadanie tego dokumentu stanowi warunek otrzymania dotacji również z UE, o które gmina będzie zabiegać. Planujemy również pozyskanie funduszy z budżetu państwa oraz ze środków własnego budżetu. Zapewni to rytmiczną i kompleksową realizację programu.

8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

Podmiotem formułującym gminny program nad zabytkami jest samorząd miasta. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz miejskich na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych

Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty mające do czynienia z obiektami zabytkowymi.

Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, koordynacji, społeczne oraz instrumenty kontrolne.

– Instrumenty prawne

a) dokumenty wydane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych

b) programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

c) uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem zagadnień ochrony zabytków

d) wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów z terenu miasta, które powinny być objęte ochroną prawną

– Instrumenty finansowe

a) dotacje

b) subwencje

c) dofinansowania

d) programy uwzględniające dofinansowania z funduszy Unii Europejskiej

– Instrumenty koordynacji

a) strategia rozwoju miasta

- b) plan rozwoju lokalnego
- c) programy prac konserwatorskich
- d) programy ochrony środowiska
- e) studia i analizy, koncepcje
- f) plany rewitalizacji
- Instrumenty społeczne
 - a) edukacja kulturowa
 - b) informacja
 - c) współpraca
 - d) współdziałanie z organami społecznymi
- Instrumenty kontrolne
 - a) utworzenie w ramach organizacyjnych urzęd Zespołu Koordynującego pracami realizującymi poszczególne zadania wynikające z niniejszego programu.

W skład zespołu wchodzi :

1. Z- ca Burmistrza – Waldemar Wyczyński
2. Sekretarz Gminy – Wiesława Krasocka
3. Kierownik Referatu Gospodarki Nieruchomości Rolnictwa i Leśnictwa – Daria Stranz
4. Główny Specjalista ds. Zagospodarowania Przestrzennego – Wacław Michalec

9. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Burmistrz Miasta zobowiązany jest do sporządzenia co 2 lat sprawozdania z gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Miejskiej. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Miasta. Do wykonania powyższego zadania utworzono Zespół Koordynujący monitorujący „Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2010 – 2013 poprzez analizę stopnia jego realizacji.

10. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami obowiązek dbania o stan zabytków nakłada na właścicieli i posiadaczy zabytków.

Zasady udzielenia dotacji z budżetu Gminy Wyrzysk na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków zostaną określone w

odrębnej uchwale.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego ogłasza corocznie programy operacyjne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, które udostępniane są na stronie internetowej Ministerstwa. Określa w nich priorytety działań w przedmiocie zachowania posiadanych dóbr. Wszelkie szczegółowe informacje dotyczące poszczególnych programów wraz z wnioskami o dofinansowanie dostępne są na stronie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego: www.mkidn.gov.pl.

Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków – dotacje przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków.

Samorząd Województwa Wielkopolskiego – budżet województwa wielkopolskiego przewiduje środki na pomoc finansową ukierunkowaną na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Są to dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych

Fundusz Kościelny – Przyjmuje się, że w danym roku budżetowym przyznaje się nie więcej niż jedną dotację na cel objęty wnioskiem. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, jeżeli pozwalają na to możliwości finansowe Funduszu, może być na ten sam cel przyznana dotacja uzupełniająca. Dotację przekazuje się jednorazowo w formie bezgotówkowej przelewem bankowym z rachunku MSWiA na wskazany przez wnioskodawcę rachunek bankowy kościelnej osoby prawnej lub właściwej kościelnej jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej realizującej dotowane zadanie. Dotacje celowe przyznawane na wniosek osób prawnych kościołów i innych związków wyznaniowych lub z inicjatywy własnej Zarządu Funduszu Kościelnego Bezpośrednią obsługę Funduszu sprawuje Wydział Funduszu Kościelnego Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych.

1) Kryteria kluczowe

- a) dotacje mają charakter celowy i mogą być wykorzystane wyłącznie na zadania określone w decyzji o ich przyznaniu i tylko przez kościelną jednostkę organizacyjną, której dotacja została przyznana

- b) wniosek o dotację winien zawierać obok podstawowych informacji o planowanym przedsięwzięciu i wnioskodawcy uzasadnienie celowości planowanych wydatków, kosztorys przed wykonawczy planowanych robót, a w przypadku zabytkowych obiektów sakralnych także opinię wojewódzkiego konserwatora zabytków
- c) wnioskodawca zobowiązany jest do złożenia specjalnej ankiety według wzoru ustalonego przez Zarząd Funduszu
- d) przy podjęciu decyzji brane są pod uwagę następujące kryteria:
- ocena planowanego przedsięwzięcia w świetle rozpoznanych potrzeb lokalnej społeczności
 - aktualny stan techniczny i znaczenie obiektu zabytkowego z punktu widzenia ochrony dziedzictwa kulturowego
 - wielkość i zaawansowanie realizacji planowanego przedsięwzięcia
 - ocena możliwości współfinansowania przedsięwzięcia z innych źródeł, w tym ocena stymulacyjnej roli dotacji z Funduszu
 - okres oczekiwania wniosku w ramach konkretnej listy
 - wielkość środków Funduszu w danym roku budżetowym
 - rozliczenie ewentualnej poprzedniej dotacji na ten sam obiekt
 - proporcje pomiędzy poszczególnymi kościołami i związkami wyznaniowymi oraz rozkład geograficzny dotowanych przedsięwzięć w ramach danego kościoła lub związku wyznaniowego stosownie do skali rozpoznanych potrzeb.

2) Wydatki kwalifikowane

- a) finansowanie składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne duchownych
- b) wspomaganie kościelnej działalności charytatywnej

wspomaganie kościelnej działalności oświatowo-wychowawczej i opiekuńczo-wychowawczej a także inicjatyw związanych ze zwalczaniem patologii społecznych oraz współdziałania w tym zakresie organów administracji rządowej z kościołami i innymi związkami wyznaniowymi

- c) odbudowę, remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.

3) Restrykcje

Fundusz nie finansuje remontów i konserwacji ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych jak np.: obrazy, ikonostasy, stalle, epitafia, szaty i naczynia liturgiczne, instrumenty muzyczne, dzwony a także stałych elementów wystroju wnętrz jak polichromie, freski, witraże i posadzki.

4) Procedury zgłaszania wniosków

Fundusz Kościelny Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych Wydział Funduszu Kościelnego ul. Batorego 502-591 Warszawa

Istnieje również możliwość pozyskiwania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na zadania inwestycyjne i społeczne do współfinansowania z funduszy krajowych i zagranicznych Unii Europejskiej.

UWAGA:

W/w źródła finansowania są wskazówką dla użytkowników obiektów zabytkowych i przedstawicieli władz samorządowych, w jakich instytucjach można pozyskać środki na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami.

Uzasadnienie

do uchwały Nr XLIII/355/10 Rady Miejskiej w Wyrzysku z dnia 21 maja 2010 roku w sprawie przyjęcia „Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2010-2013”

Na podstawie art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) Burmistrz sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Program ten przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Dnia 14 maja 2010 roku Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków zaopiniował przedłożony projekt uchwały wraz z załącznikiem stanowiącym Gminny Program opieki nad zabytkami na lata 2010-2013 pozytywnie.

W związku z powyższym podjęcie niniejszej uchwały uważa się za konieczne i uzasadnione.